

อ็องเดร มาลโรซ์กับนโยบายวัฒนธรรม*

สดชื่น ชัยประสานัน**

นักประพันธ์ที่มีชื่อเสียงของประเทศฝรั่งเศสที่มีโอกาสดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองนั้นมีไม่มาก นอกจากซาโตบริยองด์ ซึ่งมาเป็นรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ ลามาร์ตินซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศและรักษาการในตำแหน่งประธานาธิบดีชั่วคราว และวิกตอร์ อูโก ซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ก็มีอ็องเดร มาลโรซ์ที่ได้เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม

มาลโรซ์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมคนแรกของประเทศฝรั่งเศส เมื่ออายุได้ 58 ปี และอยู่ในตำแหน่งนานต่อเนื่องกันถึง 10 ปี นับแต่ปี ค.ศ. 1959 ถึง 1969 เขาได้มีโอกาสนำแนวคิดด้านศิลปวัฒนธรรมที่ได้เสนอไว้ในงานประพันธ์ ทั้งที่เป็นบทความ นวนิยาย และความเรียงเกี่ยวกับศิลปะ ตลอดจนที่เสนอไว้ในที่ประชุมสมาคมนักเขียนนานาชาติ และที่ให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์ต่างๆ มาพัฒนาเป็นนโยบายวัฒนธรรมเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติการของกระทรวงวัฒนธรรมที่ดั่งขึ้นใหม่ บทความนี้มุ่งศึกษาถึงนโยบายวัฒนธรรมและการทำงานของมาลโรซ์ในกระทรวงวัฒนธรรมของฝรั่งเศสที่เพิ่งดั่งขึ้นเป็นครั้งแรกว่ามาลโรซ์ประสบอุปสรรคปัญหาอย่างไร และได้แก้ปัญหาตลอดจนปฏิบัติการของกระทรวงให้ลุล่วงไปได้มากน้อยเพียงไร

ขณะที่นายพล เดอโกล ได้กลับมามีตำแหน่งประธานาธิบดีของประเทศฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่งเมื่อ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1958 นั้น อ็องเดร มาลโรซ์ยังไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม ในทันที ก่อนหน้านั้นเขาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีลอย (Ministre délégué) ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ประธานาธิบดีด้านประชาสัมพันธ์และรับผิดชอบโครงการที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งรวมทั้งโครงการเผยแพร่วัฒนธรรมและชื่อเสียงของประเทศฝรั่งเศสด้วย จนกระทั่งถึงวันที่ 22 กรกฎาคม 1959 มาลโรซ์จึงได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (Ministre d'Etat chargé des Affaires Culturelles)² โดยมี

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “อ็องเดร มาลโรซ์ : นักเขียน นักวิจารณ์ศิลปะและรัฐมนตรี” ซึ่งได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยศิลปากร เผยแพร่ครั้งแรกในงานสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “100 ปีชาตกาลของอ็องเดร มาลโรซ์” จัดโดยสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะโบราณคดี ณ หอศิลปสถาปัตยกรรมพระพรหมพิจิตร มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ เมื่อวันที่ 28 พฤศจิกายน 2544

** ศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร วังท่าพระ

¹ René de Chateaubriand (ค.ศ.1768-1848), Alphonse de Lamartine (ค.ศ.1790-1869) และ Victor Hugo (ค.ศ.1802-1885) นักประพันธ์ทั้งสามท่านนี้มีชีวิตอยู่ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19

² มิเชล เดอเบร (Michel Debré) เขียนบันทึกไว้ว่า ขณะที่เขาได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ประธานาธิบดี เดอโกล บอกเขาว่า “คุณจะได้ประโยชน์มากถ้าเอามาลโรซ์ไว้ โปรดแยกหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการวัฒนธรรม ออกมารวมกันตั้งเป็นกระทรวงให้เขา...มาลโรซ์จะทำให้รัฐบาลของคุณโดดเด่นขึ้นมา” อ้างตาม Philippe Poirier. *Histoire des politiques culturelles de la France contemporaine*. Paris: Bibliest, 1998, p.53

หน้าที่รับผิดชอบบริหารกรมศิลปะและอักษรศาสตร์ที่โอนมาจากกระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบงานส่วนที่เกี่ยวกับกิจกรรมวัฒนธรรมของสำนักงานเยาวชนและการกีฬา ซึ่งขณะนั้นยังขึ้นอยู่กับกระทรวงศึกษาฯ รวมทั้งดูแลรับผิดชอบศูนย์ภาพยนตร์แห่งชาติ ซึ่งโอนมาจากกระทรวงอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ด้วย

รัฐกฤษฎีกา (le décret) ลงวันที่ 24 กรกฎาคม 1959 (ซึ่งมาลโรซ์เป็นผู้ร่างขึ้นเอง) กำหนดภารกิจหลักของกระทรวงวัฒนธรรมที่ตั้งขึ้นใหม่ให้กระทรวงวัฒนธรรมมีหน้าที่รับผิดชอบในงานต่อไปนี้

1. เผยแพร่ศิลปกรรมสำคัญของมนุษยชาติ โดยเริ่มจากของชาวฝรั่งเศสก่อน เพื่อให้คนฝรั่งเศสจำนวนมากเท่าที่จะมากได้มีโอกาสชื่นชมผลงานเหล่านั้น
2. นำมรดกวัฒนธรรมของชาวฝรั่งเศสออกไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง
3. ส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคผลงานศิลปะ และให้เกิดแนวคิดที่จะเกื้อหนุนการสร้างสรรคศิลปะให้เฟื่องฟูยิ่งขึ้นต่อไปด้วย³

1. ปัญหาในระยะแรก

ภารกิจหลักของกระทรวงวัฒนธรรมนี้ นับได้ว่าตั้งเป้าหมายไว้สูงมาก เพราะมาลโรซ์กลั่นกรองมาจากความคิดเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมที่สั่งสมและกลั่นกรองมาจากประสบการณ์ชีวิตตั้งแต่วัยหนุ่ม ทั้งยังสอดคล้องกับอุดมการณ์ของประธานาธิบดี เดอโกล ในแง่ที่มุ่งกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และประสงค์ที่จะส่งเสริมให้ประเทศฝรั่งเศสมีบทบาทนำในระดับโลกด้วย อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นทำได้ยากยิ่ง เพราะมีปัญหาทั้งด้านการบริหารการจัดระบบงานและบุคลากรเจ้าของหน่วยงานเดิม โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาฯ ไม่พอใจที่ถูกแบ่งทอนหน่วยงานและงบประมาณ จึงไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร บุคลากรที่ถูกโอนมาก็มาอย่างไม่เต็มใจ เพราะต้องปรับตัวเข้ากับงานใหม่ ทั้งไม่แน่ใจว่ากระทรวงวัฒนธรรมที่ตั้งใหม่นี้จะมั่นคงหรือไม่ ตำแหน่งก็มีน้อย ผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารวัฒนธรรมโดยตรงในขณะนั้นก็ยังมี นอกจากนั้น นักการเมืองฝ่ายซ้ายก็แสดงความเป็นศัตรูเพราะไม่พอใจที่เดอโกลกลับมาใช้อำนาจ นักการเมืองฝ่ายขวาก็ไม่ไว้วางใจมาลโรซ์ กล่าวหาว่าเขาเป็น “นักผจญภัยที่เคยเป็นคอมมิวนิสต์” ส่วนผู้บริหารระดับสูง โดยเฉพาะรัฐมนตรีกระทรวงการคลังนั้นแทบไม่เชื่อเอาเลยว่านักคิด นักเขียน นักพูดอย่างมาลโรซ์จะบริหารงานในกระทรวงนี้ได้สำเร็จ

³ *Journal Officiel*, 26 juillet 1959, p.7413

2. ทางแก้ปัญห

เพื่อให้เกิดความมั่นคงและต่อเนื่องในการทำงาน มาลโรซ์และทีมงานอันประกอบด้วยผู้ที่มีฝีมือด้านงานอักษรศาสตร์และศิลปะ เช่น ปิกง (Gaëton Picon) มัวโนต์ (Pierre Moinot)⁴ หรือบิอาสินี (Emile-Jean Biasini) ผู้บริหารระดับสูงที่เพิ่งกลับมาจากอัฟริกาตามนโยบายเลิกอาณานิคมของเดอโกล ได้ร่วมกันทำสิ่งที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อน นั่นคือ การเสนอขอบรรจุงานวัฒนธรรมเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (IVe Plan : 1961-1965) และฉบับที่ 5 (Ve Plan : 1966-1970) มาลโรซ์ชี้แจงต่อสภาผู้แทนราษฎรถึงความจำเป็นที่จะต้องวางแผนวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 1959 ว่า “...ต้อง(บรรจุเรื่องนี้ไว้)ในแผนพัฒนาระดับชาติเท่านั้น จึงจะสามารถวางแผนพัฒนากิจกรรมวัฒนธรรมอย่างจริงจังและเป็นงานระยะยาวได้”⁵

มาลโรซ์ได้รับอนุมัติให้ตั้งคณะทำงาน (Une commission des équipement et du patrimoine artistique) เพื่อทำหน้าที่ร่างแผนงาน แผนงบประมาณและบุคลากร เพื่อเตรียมบรรจุงานวัฒนธรรมเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 คณะทำงานชุดนี้ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านงบประมาณ ด้านบริหาร ด้านวัฒนธรรมและนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ ได้ร่วมกันร่างแผนงานวัฒนธรรมเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนสำเร็จ ทั้งยังเสนอให้กระทรวงวัฒนธรรมตั้งหน่วยงานศึกษาและวิจัย (Service des Etudes et Recherche หรือ SER)⁶ เพื่อทำหน้าที่ร่างแผนงาน

⁴ มัวโนต์ ซึ่งเป็นที่ปรึกษาด้านเทคนิคของรัฐมนตรีมาลโรซ์ระหว่างปี 1959-1961 ได้เขียนบันทึกไว้ถึงอุปสรรคในการทำงานในกระทรวงใหม่นี้ว่า “อุปสรรคน่ากลัวมาก ดูแทบจะไม่มีหนทางอะไรเลย... คนที่ทำงานบริหารรอบตัวไม่มีความเชื่อมั่นในรัฐมนตรีผู้นี้ และมีท่าทีที่ไม่เป็นมิตร คนเหล่านี้คอยเฝ้าดูว่ามาลโรซ์จะม้วนเสื่อไปเมื่อไร...” Pierre Moinot, in *André Malraux ministre : Les Affaires culturelles au temps d'André Malraux 1959-1969*. Paris: La Documentation française, 1996, p.12. อย่างไรก็ตาม มัวโนต์ก็แสดงความชื่นชมในความกล้าหาญและความสามารถพิเศษของมาลโรซ์ ผู้ซึ่งเป็นเสมือน “หัวหน้าหน่วยคอมมานโด” และเสมือน “นักมายากล” ที่สามารถใช้ “เวทมนตร์บันดาลทุกสิ่งที่คุณเหมือนจะล้มสลายกลับกลายเป็นความสำเร็จขึ้นมาได้” (อ้างตาม Janine Mossuz-Lavau : *Dictionnaire des politiques culturelles*. Paris : CNRS éditions : 2001,p.382)

⁵ “...c'est dans le plan d'équipement national et dans ce plan seulement, que l'on peut concevoir un développement véritable et durable des affaires culturelles” Philippe Delpuech (ed.), *André Malraux. Discours prononcés à l'Assemblée nationale 1945-1976*. Paris : Assemblée nationale, 1996 p.14

⁶ หน่วยงานศึกษาและวิจัยหรือ SER นี้ ต่อมาในปี 1986 ได้รับการพัฒนาเป็นกรมสำคัญอีกกรมหนึ่งในกระทรวงวัฒนธรรม คือ Département des Etudes et de la Prospective หรือ DEP มีหน้าที่ศึกษาวิจัยและคาดการณ์ในอนาคต โดยมีออกุสต์แต็งฌีร์อาร์ดเป็นอธิบดี และ Geneviève Gentil เป็นเลขานุการกรม ปัจจุบัน DEP รับผิดชอบงาน 6 สาขา คือ การจ้างงานด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจในส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม การศึกษาด้านศิลปะ แนวทางปฏิบัติและกลุ่มเป้าหมาย การจัดระบบพื้นที่ในความรับผิดชอบ และการให้เงินสนับสนุนของรัฐในเรื่องวัฒนธรรม

ผลการศึกษาวิจัยของ SER และ DEP ซึ่งได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่โดยสำนักพิมพ์ La Documentation française นี้ เก็บรวบรวมไว้ที่ศูนย์เอกสารของกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งตั้งอยู่ ณ เลขที่ 2, rue Jean Lantier, Paris 1er.

วัฒนธรรมสำหรับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ต่อไปด้วย ออกุสแต็ง มิราร์ด (Augustin Girard) ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าหน่วยงานศึกษาและวิจัย สามารถทำงานตามหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เขาเขียนนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ที่สนใจเรื่องวัฒนธรรมและการศึกษามวลชนมาร่วมงาน ตลอดจนจัดสัมมนาเรื่อง “การวิจัยทางวิชาการกับการสัมมนาวัฒนธรรม” ที่เมือง Bourges ในปี 1964 การสัมมนาครั้งนี้มีผลทำให้รัฐ นักวิจัย และนักจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและการศึกษามวลชนได้ร่วมกันพิจารณาศึกษาทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง⁷ การจัดทำแผนแม่บทด้านวัฒนธรรมครั้งนี้ ทำให้กระทรวงวัฒนธรรมสามารถกำหนดจุดมุ่งหมาย ยุทธศาสตร์ แผนงานหลัก วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนแนวทางการดำเนินงานได้อย่างชัดเจน และมีระบบขั้นตอนเพื่อช่วยให้ปฏิบัติตามภารกิจหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงวัฒนธรรมมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลงาน 8 สาขา ได้แก่ ทักษะศิลป์ ศิลปการแสดง (ละคร) กวีศิลป์ สถาปัตยกรรม พิพิธภัณฑสถาน ห้างสรรพสินค้า เอกสารหายากและภาพยนตร์ โดยมีแนวทางการทำงาน 6 ประการได้แก่

1. การสร้างสรรค์
2. การอนุรักษ์-การพิสูจน์ให้เห็นคุณค่า
3. การเผยแพร่-การทำให้เกิดความมีชีวิตชีวา
4. การอบรมบุคลากร
5. การวิจัย
6. การบริหาร โดยมุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่มีสิทธิและโอกาสเข้าถึงงานศิลปะได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่จำกัดเพศและฐานะ และมุ่งเน้นการกระจายงานวัฒนธรรมไปสู่ภูมิภาคเพื่อลดช่องว่างระหว่างเมืองหลวงกับต่างจังหวัด

การจัดทำแผนแม่บททำให้เกิดการแบ่งขอบเขตการทำงานระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวคือ กระทรวงวัฒนธรรมจะรับผิดชอบเฉพาะด้านการสร้างสรรค์และการเผยแพร่งานศิลปะโดยมุ่งให้ผู้ดูผู้ชมเกิดความรักศิลปะ ในขณะที่กระทรวงศึกษาฯ มุ่งทำหน้าที่สอนและให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับศิลปะให้แก่ผู้เรียนใน โรงเรียนและในมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ ยังมีการตกลงกันว่าให้ย้ายงานการศึกษามวลชนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ซึ่งถูกโอนมาอยู่กับกระทรวงวัฒนธรรมเป็นการชั่วคราวกลับไปสังกัดสำนักงานเยาวชนและการกีฬาเดิม ในการนี้สำนักงานเยาวชนฯ ได้รับอนุมัติงบประมาณสร้าง “บ้าน วัฒนธรรมเยาวชน” (Maison des Jeunes de la Culture) สำหรับเยาวชนที่มีอายุ 15 ปีลงมา โดยเน้นการสร้างสรรค์ระดับมือสมัครเล่น ส่วนกระทรวงวัฒนธรรมได้รับอนุมัติงบประมาณสร้าง “บ้าน วัฒนธรรม” (Maison de la Culture) สำหรับกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป โดยเน้นผลงานสร้างสรรค์ที่มี คุณภาพสูง ระดับมืออาชีพ

น่าสังเกตว่าการแบ่งขอบเขตของงานเช่นนี้จะมีทั้งข้อดีและข้อด้อย ข้อดีก็คือ ทำให้กระทรวงวัฒนธรรมมุ่งส่งเสริมการสร้างสรรค์และการเผยแพร่งานศิลปะที่มีคุณภาพสูงได้เต็มที่ สอดคล้องกับภารกิจหลักของกระทรวงที่รัฐกฤษฎีกากำหนด และสอดคล้องกับแนวคิดและนโยบายด้านศิลปะและวัฒนธรรมของมาลโรซ์ แต่ข้อด้อยก็คือ การแยกกลุ่มอายุและคุณภาพของงานศิลปะ และการแยกการสอนออกจากการสร้างสรรค์และการเผยแพร่งานศิลปะ จะมีส่วนสร้างปัญหาสำคัญซึ่งจะบานปลายกลายเป็นปัญหาวิกฤตในช่วงเดือนพฤษภาคม 1968 ซึ่งจะกล่าวต่อไป

⁷ Philippe Poirrier. Op cit, p.49.

อย่างไรก็ตาม การบรรจุแผนวัฒนธรรมเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 2 ฉบับได้สำเร็จ ก็ก่อให้เกิดผลดีโดยรวมต่อกระทรวงวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก นอกจากจะทำให้กระทรวงมีอนาคตที่ยั่งยืนมั่นคงแล้ว ยังทำให้สามารถขยายหน่วยงาน จำนวนบุคลากร แผนงาน และกิจกรรมด้านวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง แม้จะได้รับงบประมาณจริงน้อยกว่าที่ตั้งไว้ในแผนมาก (ประมาณ 0.38% ถึง 0.43% ของงบประมาณโดยรวม) แต่มาลโรซ์และทีมงานก็สามารถนำมาปรับพลิกแพลงเพื่อสร้างกิจกรรมได้มาก ภายใน 10 ปี กระทรวงวัฒนธรรมสามารถขยายหน่วยงานจาก 3 กรม ในปีเริ่มต้น (ค.ศ. 1959) มาเป็น 6 กรมในปี 1969 อันเป็นปีสุดท้ายที่มาลโรซ์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี (ดูภาคผนวก) ทั้งยังสามารถตั้งหน่วยงานระดับภูมิภาคในความรับผิดชอบของสำนักปลัดกระทรวงเพิ่มอีก 3 หน่วยงาน คือ คณะกรรมการวัฒนธรรมระดับภูมิภาค (1963) คณะที่ปรึกษาด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะแห่งภูมิภาค (1966) และคณะผู้อำนวยการด้านกิจกรรมทั่วไป (1969) นอกจากนี้ยังเพิ่มจำนวนบุคลากรได้มากขึ้นจนสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมได้มากทั้งปริมาณและคุณภาพ ซึ่งจะกล่าวถึงอย่างละเอียดในข้อ 4 อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะกล่าวถึงกิจกรรมของกระทรวง จะขอสรุปแนวคิดและนโยบายของมาลโรซ์เกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมก่อน เพื่อให้เห็นว่าแนวทางปฏิบัตินั้นสอดคล้องกับแนวคิดและนโยบายอย่างไร

3. แนวคิดและนโยบายของมาลโรซ์เกี่ยวกับวัฒนธรรม

มาลโรซ์เห็นว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเทคนิคการสื่อสารใหม่ๆ ซึ่งตอบสนองลัทธิบริโภคนิยมและชนนิยม กำลังคุกคามสังคมร่วมสมัยในศตวรรษที่ 20 อย่างน่าวิตก เขาชี้ว่าผลผลิตของเทคโนโลยี เช่น วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นเสียง ภาพยนตร์ ภาพถ่าย สื่อสารมวลชนและหนังสือการ์ตูน กำลังคุกคามวัฒนธรรมชาวบ้านและอารยธรรมแห่งจิตวิญญาณ มาลโรซ์เปรียบโทรทัศน์และภาพยนตร์ว่าเป็น “อุตสาหกรรมผลิตความฝันสำเร็จรูป” (Les machines à rêve) ที่อำนวยความสะดวกอย่างมโหฬารเพื่อผลประโยชน์ด้านการธุรกิจและเงิน โดยใช้การกระตุ้นสัญชาตญาณทางเพศและความรุนแรง ซึ่งเป็นเสมือนพลังมืดหรือชาตานยุคใหม่ที่ทำให้คนในสังคมส่วนใหญ่ (ซึ่งขาดศรัทธาในศาสนาที่เคยเป็นที่พึ่งทางใจ) ต้องตกเป็นทาส ในทัศนะของมาลโรซ์ สิ่งที่จะเป็นเสมือนยาแก้พิษหรือพลังที่จะยึดเหนี่ยวใจมนุษย์ ในปัจจุบันได้ คือ วัฒนธรรม

มาลโรซ์เสนอนโยบายของวัฒนธรรมตลอดจนแนวคิดและนโยบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมไว้มาก ทั้งในถ้อยแถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร และในสุนทรพจน์ที่แสดงในโอกาสต่างๆ จะขอคัดมาเฉพาะที่เด่นๆ ดังนี้

“วัฒนธรรมคือ องค์กรวมของความรัก ความคิดและศิลปะทุกสาขาที่สั่งสมกันมานานนับพันๆ ปี ช่วยให้ผู้หนึ่งสามารถปลดปล่อยตัวเองจากความเป็นทาสได้”

“วัฒนธรรมช่วยให้เราสามารถต่อต้าน ‘อุตสาหกรรมผลิตความฝันสำเร็จรูป’ ที่สร้างขึ้นเพื่อความบันเทิง แต่แท้จริงแล้วคนสร้างต้องการเงิน ต้องการทำเงินให้ได้มากที่สุด จนกระทั่งไม่ใส่ใจ

ใจว่าสิ่งที่ตนสร้างนั้น ทำให้คนเสแสร้งจากความเป็นมนุษย์ กลายเป็นสัตว์ป่าเถื่อน ขึ้นอยู่กับพลังขับเคลื่อน ถ้าพูดให้ชัดก็คือ รู้จักแต่จะสืบพันธุ์แล้วก็ตายไป”

“วัฒนธรรมช่วยให้คนสามารถอดทนจากความหิวที่ฝังลึกอยู่ในตัวตนเสียจนกระทั่งไม่สามารถจะต่อสู้กับคนอื่นหรือกับโลกภายนอกได้ พวกเรา (ผู้ที่ทำงานด้านวัฒนธรรม) มีหน้าที่ต้องช่วยให้คนเหล่านี้ดำรงชีวิตอยู่ด้วยความผูกพันเป็นหนึ่งเดียวกับเพื่อนมนุษย์ เพราะภราดรภาพนั้นเป็นจินตภาพที่มีพลังทัดเทียมกับความตาย”

“สิ่งที่คนเขาเรียกว่าวัฒนธรรมนั้น คือ ความมุ่งมั่นที่จะแสวงหา รับ สืบทอด และเพิ่มพูน (ทุกสิ่งทุกอย่างที่ประมวลเข้าเป็น) ศักดิ์ศรีของมนุษยชาติ”

“(งานด้าน)วัฒนธรรมคือการทำให้คนจำนวนมากที่สุดรู้จักงานศิลปะจำนวนมากที่สุด”

“วัฒนธรรม ก็คือคำตอบสำหรับคำถามที่ว่ามนุษย์เกิดมาเพื่อทำอะไรในโลกนี้”

“ศิลปะวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์ได้ทำ นอกเหนือจากที่ได้เกิดมาโดยบังเอิญในจักรวาล”

“วัฒนธรรมรวมถึงทุกสิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ในโลก ตลอดจนถึงสิ่งที่ไม่คงอยู่แล้วแต่ยังเหลือร่องรอย.. เป็นองค์รวมของสารพันรูป... ที่มีพลังยิ่งกว่าความตาย”

“วัฒนธรรมกลายเป็นสิ่งที่สังคมได้ใช้เป็นเครื่องคุ้มกัน เป็นฐานสำหรับการสร้างสรรค์ และถือได้ว่าเป็นศักดิ์ศรีของมนุษยชาติที่สืบทอดจากอดีตมาสู่เรา”

จากข้อความที่คัดมาข้างต้น เห็นได้ว่ามาลโรซซ์ให้นิยามและความหมายของ “วัฒนธรรม” ไว้กว้างและลึกมาก “วัฒนธรรม” ในทัศนะของมาลโรซซ์ (ผู้ซึ่งเป็นนักเขียนและนักวิจารณ์ศิลปะด้วย) นั้น มีความหมายรวมถึงศิลปะทุกสาขาที่หลอมรวมความรักและความคิดไว้ด้วยกัน และที่สั่งสมกันมานานนับแต่อดีต แม้ผู้สร้างจะตายไปแล้ว แต่สิ่งที่ศิลปินสร้างไว้ยังคงอยู่ วัฒนธรรมให้ความหมายแก่ชีวิต และแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่สามารถเอาชนะชะตากรรมและความตายได้ วัฒนธรรมในทัศนะของมาลโรซซ์เป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนในสังคมที่ขาดความเชื่อในศาสนา หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ วัฒนธรรมมีบทบาทเทียบเท่าหรือแทนที่ศาสนา มาลโรซซ์เชื่อว่าวัฒนธรรมเป็นที่พึ่งทางใจ ช่วยทำให้มนุษย์หายว้าวหว่ว ช่วยให้เกิดความรักความผูกพันกับผู้อื่น และช่วยคุ้มกันไม่ให้ตกเป็นทาสของความบันเทิงที่แฝงความชั่วร้าย นอกจากนี้ เขายังเห็นว่าวัฒนธรรมเป็นฐานของการสร้างสรรค์งานร่วมสมัยด้วย

ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ มาลโรซซ์เน้นเรื่องการทำให้คนจำนวนมากเข้าถึงศิลปะ และเน้นแนวคิดเรื่อง **วัฒนธรรมประชาธิปไตย** เขาเสนอว่า “(กิจกรรม)วัฒนธรรม คือ การทำให้คนจำนวนมากที่สุดรู้จักงานศิลปะจำนวนมากที่สุด” ศิลปะวัฒนธรรมต้องไม่ใช่เพื่อคนกลุ่มน้อยที่มั่งคั่ง ที่มีสิทธิพิเศษ แต่

ต้องเพื่อคนส่วนใหญ่ มาลโรซ์แถลงนโยบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยนี้ต่อ รัฐสภาเมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 1959 ว่า “สิ่งสำคัญ ก็คือ วัฒนธรรมประชาธิปไตย... ซึ่งหมายความว่า เราพยายามเผยแพร่สิ่งที่เราพยายามทำในปารีสไปสู่บ้านวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่ในทุกภาคของประเทศฝรั่งเศส เพื่อให้คนแต่ละคนที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ไม่ว่าจะมียฐานะยากจนเพียงไร สามารถเข้าถึงมรดกวัฒนธรรมประจำชาติและความยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติได้”⁸ และได้แถลงไว้อีกเมื่อปี 1966 ว่า “รัฐต้องมีหน้าที่ออกกฎหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรมเหมือนกับที่สาธารณรัฐที่ 3 ใ้ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา : เด็กทุกคนในประเทศฝรั่งเศสต้องมีสิทธิเข้าชมภาพจิตรกรรม ละคร ภาพยนตร์ เหมือนกับที่มีสิทธิได้เรียนหนังสือ”⁹ นอกจากนี้ มาลโรซ์ยังต้องการให้ผู้สนใจศิลปะแต่ละคนสามารถสัมผัสหรือพบปะกับงานศิลปะและศิลปิน ได้โดยตรง เพราะเห็นว่าแค่ให้ความรู้มันไม่พอ ต้องทำให้เกิดความรักด้วย เขากล่าวว่า

“คนที่มีวัฒนธรรมนั้น ไม่เพียงแต่รู้จักว่า เซคสเปียร์ วิกตอร์ อูโก เรมบรันด์ท์ บาค เป็นใคร เท่านั้น ต้องรู้จักรักคนเหล่านี้ด้วย ถ้ามีวัฒนธรรม จิตก็ต้องสื่อสัมพันธ์กับงานศิลปะได้...”¹⁰

เห็นได้ว่าแนวคิดและนโยบายของมาลโรซ์เกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้น มุ่งให้สอดคล้องกับภารกิจหลักของกระทรวงวัฒนธรรมที่รัฐฎีกากำหนดไว้ กล่าวคือ ให้รัฐมีหน้าที่เผยแพร่ผลงานสำคัญของมนุษยชาติและมรดกทางวัฒนธรรมของฝรั่งเศสเพื่อให้คนจำนวนมากสามารถเข้าถึงได้ และมีหน้าที่สนับสนุนการสร้างสรรคผลงานร่วมสมัยด้วย ต่อนี้ไป เราจะศึกษาว่ามาลโรซ์และทีมงานได้ปฏิบัติการหรือดำเนินการสร้างกิจกรรมวัฒนธรรมได้สอดคล้องกับเป้าหมายนโยบาย และภารกิจของกระทรวงวัฒนธรรมได้มากน้อยเพียงไร

4. กิจกรรมของกระทรวงวัฒนธรรมภายใต้ความรับผิดชอบของมาลโรซ์ในช่วง 10 ปี (ค.ศ. 1959-1969)

กิจกรรมด้านวัฒนธรรมในยุคของมาลโรซ์ที่สำคัญ ได้แก่

4.1. บ้านวัฒนธรรม

มาลโรซ์และทีมงานให้ความสำคัญแก่ “บ้านวัฒนธรรม” เป็นอันดับแรก เพราะเห็นว่าเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมวัฒนธรรมที่สามารถตอบสนองนโยบายและภารกิจหลักของกระทรวงวัฒนธรรมได้

⁸ “...importe quel enfant de seize ans, si pauvre soit-il, puisse avoir un véritable contact avec son patrimoine national et avec la gloire de l’esprit de l’humanité”

⁹ “Faire pour la culture ce que la IIIe République a fait pour l’enseignement : chaque enfant de France a droit aux tableaux, au théâtre, au cinéma comme à l’alphabet”

¹⁰ “La culture ce n’est pas seulement de connaître Shakespeare, Victor Hugo, Rembrandt ou Bach : c’est d’abord de les aimer. Il n’y a pas de vraie culture sans communion...”

มากที่สุด อันที่จริง ความคิดเรื่องการสร้างบ้านวัฒนธรรมนั้นเป็นที่สนใจของมาลโรซ์มานานับตั้งแต่ปี 1935 แล้ว (เขาร่วมกับปีกงเสนอแนวคิดเรื่องบ้านวัฒนธรรมสำหรับศิลปินแนวปฏิวัติแก่ที่ประชุมนักเขียนนานาชาติที่กรุงมอสโก) และต่อมาเมื่อมาลโรซ์ได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงข่าวสาร (21 ตุลาคม 1945-20 มกราคม 1946) ในช่วงที่นายพลเดอโกลดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีฝรั่งเศสครั้งแรก เขาก็ได้เตรียม โครงการเรื่องบ้านวัฒนธรรมไว้แล้ว แต่ยังไม่ทันได้ทำจริงนายพลเดอโกลก็ได้ลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีเสียก่อน

มัวโนต์ อธิปติกรมละครและกิจกรรมวัฒนธรรม (ระหว่างปี 1960-61) ได้อธิบายเหตุผลที่เลือกใช้คำว่า “บ้าน” ว่าเป็นเพราะเห็นว่า “เป็นคำที่คนคุ้นเคยกันมากที่สุดในทุกภาษา เป็นคำที่มีความหมาย ลึกซึ้ง บ้านเป็นสถานที่ที่มนุษย์อยู่อาศัย ให้ความรู้สึกอุ่นใจเป็นเสมือนเกราะกำบังให้พ้นจากพลังร้ายที่มากुकคาม” และให้นิยามคำว่า “บ้านวัฒนธรรม” ไว้ว่า “เป็นที่ที่คนรุ่นใหม่สามารถรวบรวมหรือสร้างสรรค์สิ่งทีู้สึกว่าจำเป็นต้องมีไว้ใช้จัดสิ่งชั่วร้ายที่ครอบงำชะตากรรมของตนเอง”¹¹

ปิอาลินี อธิปติกรมละคร ดนตรีและกิจกรรมวัฒนธรรม ในช่วงปี 1961-1966 ชี้ว่า “บ้านวัฒนธรรมคือที่ที่ผู้คนได้มาพบปะกัน เป็นที่ที่ผู้มีสาร ได้พบกับผู้ต้องการรับสาร เป็นที่ที่ศิลปิน ได้มาพบผู้ชม เป็นที่ที่วัตถุทางวัฒนธรรมตั้งรอให้คนที่ต้องการเข้าถึงได้มาสัมผัสพบเห็น” และเน้นว่าเป้าหมายของการสร้างบ้านวัฒนธรรม ก็คือ “การทำให้อภิสติธิ์กลายเป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถใช้ได้ร่วมกัน”¹²

มาลโรซ์เองก็ชอบย้าถึงความจำเป็นที่จะต้องมียบ้านวัฒนธรรมอยู่บ่อยครั้ง อาทิเช่น ในสุนทรพจน์ที่แสดงในพิธีเปิดบ้านวัฒนธรรมที่เมืองอามีแยงส์ (Amiens) เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 1966 เขากล่าวว่า

“เหตุที่ต้องสร้างบ้านวัฒนธรรมนี้ขึ้นมา ก็เพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่จะขาดเสียมิได้ในโลก เราทุกวันนี้ มวลมนุษย์มีแต่จะตกเป็นเหยื่อของอุตสาหกรรมการผลิตที่ใช้ความฝันของมนุษย์เป็นวัตถุดิบ สถานที่นี้เป็นแหล่งเดียวที่เราทุกคนจะร่วมมือกันต่อต้านพลังมืดดังกล่าว อย่างที่เราได้ช่วยกันทำมาจนถึงบัดนี้...”¹³

มาลโรซ์มองว่าบ้านวัฒนธรรมมีลักษณะศักดิ์สิทธิ์ มีพลังยึดเหนี่ยวใจคนดู “มหาวิหารสมัยใหม่” (nouvelles cathédrales) ด้วยเหตุนี้ แนวคิดเรื่องบ้านวัฒนธรรมและกิจกรรมวัฒนธรรมสำหรับมาลโรซ์จึงไม่ใช่เรื่องสถานที่และกิจกรรมที่เน้นความสนุกและความบันเทิงใจเพียงอย่างเดียว

นโยบายของมาลโรซ์และกระทรวงวัฒนธรรมเน้นหลักการที่ให้ชุมชนที่สนใจโครงการบ้านวัฒนธรรมได้มีส่วนร่วมด้วยรัฐอย่างเสมอภาค เขาเชื่อว่าความสำเร็จของบ้านวัฒนธรรมนอกจากจะขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหาร วิทยาการ ศิลปิน เจ้าหน้าที่ ฯลฯ แล้วยังขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างรัฐกับ เทศบาล

¹¹ Pierre Moinot. “Les maisons de la culture”. Exposé devant la sous-commission “Action culturelle” de la commission de l’équipement culturel et du patrimoine artistique de IVe Plan, mai 1961

¹² Emile Biasini “Action culturelle, an P” dans *André Malraux Ministre...* Op.cit. P.394

¹³ André Malraux. “Discours prononcé à l’inauguration de la Maison de la culture d’Anciens,” 19 mars 1966.

และประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญด้วย มาลโรซ์สนับสนุนนโยบายความร่วมมือ 2 ฝ่าย ระหว่างรัฐกับองค์กรท้องถิ่น นับตั้งแต่การร่วมกันออกค่าใช้จ่ายค่าก่อสร้างอาคาร ค่าใช้จ่ายในการบริหารและดำเนินกิจกรรมวัฒนธรรมคนละครึ่ง จำนวนกรรมการในคณะกรรมการที่ปรึกษากรรมการที่ปรึกษาก็มาจากรัฐและจากสภาท้องถิ่นอย่างละครึ่งกัน¹⁴

ในสุนทรพจน์ที่เมืองอามีแยงส์ มาลโรซ์ได้เน้นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลท้องถิ่น โดยตั้งเป้าหมายว่าด้วยหลักการนี้จะสามารถทำให้ภูมิภาคมีความเจริญด้านวัฒนธรรมทัดเทียมกับเมืองหลวง :

“บ้านวัฒนธรรมแห่งนี้ขึ้นอยู่กับท่านทั้งหลาย ถ้าท่านต้องการ ท่านก็สามารถจะทำให้มันเป็นสถานที่ที่งามเลิศที่สุดในประเทศฝรั่งเศสได้ และถ้าเป็นเช่นนั้น ภายในไม่ถึง 10 ปี คำว่าบ้านนอกจะไม่เป็นคำที่น่าเกลียดอีกต่อไป”¹⁵

มาลโรซ์และทีมงานตั้งเป้าไว้ในแผนแม่บทว่าจะสร้างบ้านวัฒนธรรมให้ได้ 20 แห่ง ภายใน 10 ปี แต่ในทางปฏิบัติ เขาทำได้น้อยกว่านั้นมาก เพราะไม่ได้รับงบประมาณตามเป้าที่ตั้งไว้ แม้จะได้พยายามชี้แจงต่อสภาผู้แทนราษฎรให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการอนุมัติงบประมาณสร้างบ้านวัฒนธรรมครั้งแล้วครั้งเล่าก็ตาม เช่น ในปี 1966 เขาแถลงว่า

“เราควรจะต้องมีบ้านวัฒนธรรมสักแคว้นละแห่ง... โดยใช้งบประมาณเพียงเท่ากับค่าก่อสร้างทางด่วนยาว 25 กิโลเมตรเท่านั้น ภายใน 10 ปีเราจะสามารถทำให้ประเทศฝรั่งเศสซึ่งในอดีตเคยเป็นประเทศผู้นำด้านวัฒนธรรมกลับมามีบทบาทใหม่ที่ทำให้ทั่วโลกต้องจับตามองอีกครั้งหนึ่ง เงินจำนวนไม่มากนักนี้จะทำให้ประเทศฝรั่งเศส กลายเป็นผู้นำของนานาประเทศในโลกนี้ได้อีกครั้งหนึ่ง”¹⁶

อย่างไรก็ตาม ในยุคของมาลโรซ์มีบ้านวัฒนธรรมที่ดำเนินการได้เพียง 8 แห่งเท่านั้นคือ

บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองเลอฮาฟวร์ (Le Havre)	เปิดเมื่อปี 1961
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองกอง (Caen)	เปิดเมื่อปี 1963

¹⁴ ตามนโยบายรัฐจะให้ความช่วยเหลือแก่บ้านวัฒนธรรมในภูมิภาคในรูปแบบของการตั้งศูนย์ฝึกอบรมบุคลากรด้านวัฒนธรรม (Centre National de formation des animateurs culturelles) และศูนย์ข่าวสารและการเผยแพร่วัฒนธรรมแห่งชาติ (Centre National d'information et de diffusion culturelles) เพื่อผลิตผู้รู้ผู้ชำนาญที่จะไปทำหน้าที่ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้บริหาร วิทยากร เจ้าหน้าที่ประจำบ้านวัฒนธรรมต่างๆ ตลอดจนส่งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวด้านวัฒนธรรมและวิธีการจัดกิจกรรม (เพื่อที่จะดึงดูดใจมหาชนให้เข้ามาร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม) ไปด้วย

¹⁵ Discours d'Amiens. Op. cit.

¹⁶ *Journal Officiel*, Débats Assemblée nationale, 28 octobre 1966, p. 3992

บ้านวัฒนธรรม TEP (ซานเมืองปารีส)	เปิดเมื่อปี 1964
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองบูร์จส์ (Bourges)	เสร็จปลายปี 1963 (ทำพิธีเปิดเมื่อ 18 เม.ย. 1964)
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองอาเมียงส์ (Amiens)	เสร็จปลายปี 1965 (ทำพิธีเปิด 19 มี.ค. 1966)
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองโตนง-เล-แบ็งส์ (Thonon-les-Bains)	เปิดเมื่อปี 1966
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองฟิรมินี (Firminy)	เปิดเมื่อปี 1966
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมือง เกรอนอบล์ (Grenoble)	เปิดเมื่อปี 1968

เนื่องจากได้รับงบประมาณน้อย และต้องทำการตัดแปลงอาคารที่มีอยู่เดิมมาเป็นบ้าน วัฒนธรรม (มี 3 แห่งเท่านั้นที่สร้างใหม่ คือที่เมืองอาเมียงส์ บูร์จส์ และเกรอนอบล์)¹⁷ ทำให้การบริหารการจัดการเกี่ยวกับกิจกรรมวัฒนธรรมไม่สมบูรณ์และคล่องตัวเท่าที่ควร ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การทำข้อตกลงแบ่งขอบเขตของงานระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการที่ว่า มหาวิทยาลัยมีหน้าที่สอนให้ความรู้เรื่องศิลปะ บ้านวัฒนธรรมมีหน้าที่สอนให้รักศิลปะและเน้นการให้ผู้ชมศิลปะสัมผัสพบปะกับงานศิลปะและศิลปิน โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านการอธิบาย (ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง) ในทัศนะมาโรซ์ผู้มีมุมมองแบบศิลปินที่ชอบศึกษาศิลปะด้วยตนเอง เขาเน้นความแตกต่างระหว่างการสอนศิลปะในมหาวิทยาลัยกับการทำให้ผู้คนรักศิลปะสัมผัสกับศิลปะด้วยวิธีของบ้านวัฒนธรรมไว้ดังนี้

“มหาวิทยาลัยมีไว้สำหรับสอน แต่เราในที่นี้มีหน้าที่สอนคนให้รู้จักรัก ที่ว่าคนเราจะเข้าใจดนตรีได้ซาบซึ้งเพราะมีคนมาอธิบาย ซิมโฟนีหมายเลข 9 ให้ฟังนั้น ไม่จริงหรอก หรือที่ว่าใครต่อใครจะรักกวีนิพนธ์เพราะมีคนมาอธิบายผลงานของ วิกตอร์ อูโก ให้ฟัง ก็ไม่จริงอีก คนที่จะรักกวีนิพนธ์ได้ก็ต้องเป็นอย่างเด็กหนุ่มที่อ่านไม่คอยออกเขียนไม่คอยได้ แต่พอไปรักแม่สาวเข้าสักคน และวันหนึ่งเกิดไปได้ยินกวีนิพนธ์ (ของวิกตอร์ อูโก) ก่อนที่ว่า

“Lorsque nous dormirons tous deux dans l’attitude
Que donne aux morts pensifs la forme du tombeau”

เข้า ก็เกิดตระหนักรู้ขึ้นมาทันทีว่า อ้อ กวีเป็นอย่างนี้เอง ถ้าพยายามจะอธิบายความรู้ลึกของพ่อหนุ่มคนนั้น ถึงจะเป็นคำอธิบายที่มีประโยชน์ แต่ก็คงทำให้เกิดความเข้าใจผิดอย่างมหันต์ คนของเรา ณ ที่นี้ มีหน้าที่สอนเยาวชนในเมืองนี้ให้รู้ว่ามิอะไรบ้างที่เป็นศักดิ์ศรีของมนุษย์ และสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถรักและชื่นชมได้ มหาวิทยาลัยอาจสอนคนให้เข้าใจ

¹⁷ สถาปัตยกรรมของบ้านวัฒนธรรมมักออกแบบให้มีลักษณะอเนกประสงค์ ประกอบด้วยห้องขนาดใหญ่ 800-1200 ที่นั่ง หรือ 600-800 ที่นั่ง ห้องขนาดรองลงมา 250-400 ที่นั่ง ใช้สำหรับการแสดงละคร ดนตรี การฉายภาพยนตร์ นอกจากนี้ก็มีบริเวณจัดนิทรรศการศิลปะ ห้องเสวนา ห้องสมุด ห้องฟังเพลง (จากแผ่นบันทึกเสียง) ดิสโกเธค ห้องนั่งเล่น (มีบริการอาหารเครื่องดื่มต่างๆ) ห้องซ้อมละคร สตูดิโอสำหรับศิลปินทำงาน ฯลฯ

ประวัติศาสตร์ (ศิลปะ) ได้แต่ว่าที่จริงแล้วสิ่งที่ควรจะมีก่อนสิ่งอื่นทั้งหมด ก็คือ ความรัก เพราะถ้าจะว่าไป ไม่มีใครสามารถอธิบายให้เข้าใจความรักในรูปแบบต่างๆ ได้เลย”¹⁸

นอกจากนี้ การแบ่งขอบเขตของงานระหว่าง “บ้านวัฒนธรรม” ของกระทรวงวัฒนธรรม และ “บ้านวัฒนธรรมของเยาวชน” ซึ่งสังกัดกองการศึกษามวลชนของสำนักงานเยาวชนและการกีฬาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาใหญ่ตามมาเช่นกัน กล่าวคือ กลุ่มนักวัฒนธรรมท้องถิ่นฝ่ายซ้ายที่ทำงานด้านการศึกษามวลชนในหลายตำบล ซึ่งไม่ชอบประธานาธิบดีเดอโกลและมาลโรซ์ ได้รวมตัวกันก่อตั้งสหภาพศูนย์วัฒนธรรมระดับตำบลแห่งชาติ (Fédération nationale des centres culturels communaux หรือ FNCC) ขึ้นมาเมื่อปี 1960 โดยมีสภาตำบลเข้าร่วมเป็นสมาชิก 50 แห่งในปีแรก และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จนถึง 233 แห่ง ในปี 1968 เป้าหมายของสหภาพก็คือต่อต้านนโยบายวัฒนธรรมของมาลโรซ์ โดยกล่าวหาว่าเป็นวัฒนธรรมที่เน้นงานที่มีคุณค่าสูงเพื่อปัญญาชนกลุ่มน้อยซึ่งต่างจากนโยบายของสหภาพที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ โดยสหภาพได้ร่วมกับสมาคมแห่งการศึกษามวลชน (Associations d'éducation populaire) เสนอนโยบายวัฒนธรรมท้องถิ่นฉบับจริงขึ้นมา การต่อต้านนโยบายวัฒนธรรมของมาลโรซ์ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงต้นปี 1968 และถึงขั้นบานปลายในช่วงเดือนพฤษภาคม มีการรวมตัวกับคณะละครท้องถิ่นออกแถลงการณ์ต่อต้าน “ตำนานวัฒนธรรมประชาธิปไตย” ของมาลโรซ์ และรวมตัวกับนักศึกษาที่บุกเข้ายึดโรงละครแห่งชาติ Odéon ที่ปารีสในเดือนพฤษภาคม 1968 เหตุการณ์นี้มีผลทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลเดอโกลสั่นคลอน ส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่แสดงประชามติไม่รับข้อเสนอของเดอโกลเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิภาคและการปฏิรูปวุฒิสภา นายพล เดอโกล จึงต้องลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีของฝรั่งเศส (28 เมษายน 1969) และทำให้ มาลโรซ์ ลาออกตามนายพล เดอโกลไปด้วยในอีก 2 เดือนต่อมา (22 มิถุนายน 1969)¹⁹

4.2 การสนับสนุนการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย

มาลโรซ์สนใจผลงานศิลปะทั้งในอดีตและในปัจจุบัน แต่เนื่องจากเห็นว่าที่ผ่านมากกระทรวงศึกษาให้ความสำคัญแก่วิจิตรศิลป์แนวอคาเดมิก ซึ่งมุ่งเลียนแบบศิลปะโบราณของกรีกและโรมันเป็นส่วนใหญ่ เขาจึงพยายามจะปฏิรูปยกเลิกรางวัล Prix de Rome และพยายามหาทางให้บรรดาช่างฝีมือทำงานสมัยใหม่ด้วย อาทิ ออกนโยบายให้โรงงานทอพรหม les Gobelins และโรงงานทำเซรามิกส์ที่ Sèvres ซึ่งเคยแต่ผลิตงานแบบประเพณีหรือแบบราชสำนัก ให้รับทำผลงานของศิลปินร่วมสมัยด้วย (แต่พวกช่างฝีมือที่ทำเครื่องเรือนแบบราชสำนักทำการประท้วง ไม่ยอมทำตามนโยบายของเขา) มาลโรซ์และทีมงานเน้นการสนับสนุนและเผยแพร่การสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัยที่มีคุณภาพทั้งในเมืองหลวง และในภูมิภาคให้มากที่สุดเท่าที่

¹⁸ André Malraux. Discours prononcé à l'inauguration de la maison de la culture d'Amiens, 19 mars 1966

¹⁹ Philippe Poirrier. *Op. cit.*, pp. 60-64

จะทำได้ โดยจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการสร้างสรรค์ศิลปะ (Service de la création artistique) ขึ้นมาในกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศิลปะร่วมสมัย ทั้งในด้านทัศนศิลป์ ละคร ภาพยนตร์ ฯลฯ ทั้งยังได้ตั้งคณะกรรมการศึกษาแนวทางจัดทำโครงการที่ครอบคลุมการสร้างสรรค์ที่หลากหลายในศตวรรษที่ 20 ด้วย

น่าสังเกตว่า มาลโรซ์เน้นนโยบายที่ให้เสรีภาพแก่การสร้างสรรค์ศิลปะมาก จากประสบการณ์ที่เคยพบเห็นกรณีของโซเวียตที่กำหนดให้ศิลปะรับใช้อุดมการณ์ทางการเมือง มาลโรซ์ทำตรงกันข้าม เขาประกาศไว้ตั้งแต่ปี 1952 ว่า

“รัฐมีหน้าที่รับใช้ศิลปะ ไม่ใช่ควบคุมศิลปะ”

(L'Etat n'est pas fait pour diriger l'art, mais pour le servir)²⁰

ก. ด้านทัศนศิลป์

ในด้านทัศนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรมในยุคของมาลโรซ์จัดให้สำรวจบันทึกรายชื่อศิลปินร่วมสมัยที่มีชื่อเสียงในฝรั่งเศสทั้งที่เป็นชาวฝรั่งเศสและชาวต่างชาติ อาทิ Picasso, Miro, Chagall, Braque, Derain, Masson, Matisse, Le Corbusier, Calder, Arp, Léger, Delaunay, Hartung, Zao Wouki ฯลฯ และริเริ่มมอบรางวัล Le Palmarès des grands prix nationaux แก่ศิลปินเด่นๆ อาทิเช่น Marx Ernst, Giacometti, Bazaine (รวมทั้งกวีที่มีชื่อเสียง เช่น Saint-John Perse, Pierre Jean Jouve ฯลฯ)

มีการจัดนิทรรศการศิลปะย้อนหลังครั้งใหญ่ให้แก่ศิลปินใหญ่ เช่น ปิกัสโซ เลเจอร์ มาติสส์ และติดตั้งผลงานประติมากรรมขนาดใหญ่ของ Maillol ในสวนสาธารณะตุยเยอริส นอกจากนั้น ยังเชิญให้ ชา กาลและมัซซง มาวาดภาพประดับเพดานของโรงอุปรากรแห่งปารีส และของโรงละครแห่งชาติ Odéon ด้วย

มาลโรซ์สนับสนุนให้ศิลปินนานาชาติมาแสดงผลงานในปารีส โดยริเริ่มให้จัดนิทรรศการ Biennale de Paris ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี 1959 ศิลปินนานาชาติที่ส่งงานมาแสดงร่วมกับศิลปินฝรั่งเศสได้แก่ Jackson Pollock, Jasper Johns, Yves Klein, Jean Tinguely ฯลฯ นอกจากนี้เขายังสนับสนุนให้กลุ่มศิลปินฝรั่งเศสได้ไปแสดงผลงานที่นิวยอร์ก ด้วย

มีการตั้งกรมการชุดใหม่เพื่อทำหน้าที่เลือกซื้อผลงานศิลปะร่วมสมัยเข้าพิพิธภัณฑ์ศิลปะสมัยใหม่ (Musée de l'Art moderne)

มาลโรซ์มอบหมายให้สถาปนิกชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียง เลอ กอร์บูซีเยร์ (Le Corbusier) ออกแบบพิพิธภัณฑ์แห่งศตวรรษที่ 20 (Musée du XXe siècle) โดยกำหนดจะสร้างขึ้นที่ย่าน La Défense แต่สถาปนิกผู้นี้ถึงแก่กรรมเสียก่อน โครงการสร้างพิพิธภัณฑ์ใหม่แห่งนี้จึงล้มไป

²⁰ Interview d'André Malraux. *Carrefour*, 1952

เมื่อเลอ กอร์บูซิเยร์ และบราก (Georges Braque: จิตรกรผู้ร่วมบุกเบิกก่อตั้งศิลปะคิวบิสม์) ถึงแก่กรรม มาลโรซ์ให้จัดพิธีไว้อาลัยอย่างสมเกียรติ และได้แสดงสุนทรพจน์ยกย่องเกียรติคุณและความสามารถของศิลปินที่มีความสำคัญทั้งต่อประเทศฝรั่งเศสและนานาชาติ²¹

ในปี 1962 มาลโรซ์ดำเนินการให้ออกกฎหมายที่กำหนดให้ใช้ 1% ของงบประมาณค่าก่อสร้างอาคาร โรงเรียนและมหาวิทยาลัยของรัฐสำหรับซื้อผลงานศิลปะร่วมสมัยตกแต่งอาคารที่สร้างใหม่ นอกจากนี้ก็มีการจัดตั้งคณะกรรมการและกองทุนสำหรับซื้อผลงานศิลปะของท้องถิ่นในภูมิภาคด้วย

ระหว่าง ค.ศ. 1964 มีการออกกฎหมายเพื่อจัดทำระบบประกันสุขภาพและให้สวัสดิการทางสังคมแก่ศิลปินที่มีชีวิตอยู่ และกฎหมายกำหนดให้อาคารที่การเคหะของรัฐจัดสร้างเป็นที่อยู่อาศัย (HLM) จัดชั้นล่างสุดให้เป็นสตูดิโอสำหรับศิลปินทำงานประติมากรรม และชั้นบนสุดเป็นสตูดิโอสำหรับทำงานจิตรกรรม

นอกจากนี้มีการออกกฎหมายที่เรียกว่า “loi de dations” กำหนดให้ทายาทของศิลปินใหญ่ที่ได้รับมรดกเป็นงานศิลปะหลังจากที่ตัวศิลปินถึงแก่กรรมไปแล้ว สามารถนำผลงานศิลปะส่วนหนึ่งมามอบให้แก่พิพิธภัณฑ์ของรัฐแทนการเสียภาษีได้ โดยรัฐจัดพิธีรับมอบอย่างสมเกียรติ กฎหมายมาลโรซ์ฉบับนี้มีส่วนทำให้พิพิธภัณฑ์ของรัฐมีผลงานศิลปะชิ้นสำคัญๆ เพิ่มขึ้นมาก

ในปี 1967 กระทรวงวัฒนธรรมจัดสร้างศูนย์ศิลปะร่วมสมัย (Centre National d'Art Contemporaine หรือ CNAC) ที่ถนน Berryer ภายในอาคารใช้เป็นที่จัดนิทรรศการนานาชาติ (Biennale de Paris) และใช้เป็นสำนักงานเพื่อบริหารงานสวัสดิการของศิลปิน บริเวณสวนด้านนอกจัดเป็นที่แสดงงานประติมากรรมกลางแจ้ง น่าสังเกตว่าผู้อำนวยการศูนย์ศิลปะร่วมสมัยแห่งนี้ ต่อมาภายหลังได้ไปเป็นผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมจอร์จส์ ปอมปีดู (Centre Culturel Georges Pompidou)

ในปี 1968 ช่วงที่ฝรั่งเศสเตรียมงานกีฬาโอลิมปิก มาลโรซ์และทีมงานได้ขอให้ Calder ศิลปินชาวสวิสจัดทำประติมากรรมสมัยใหม่ติดตั้งที่หน้าบ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองเกรอนอบล์ ผลงานชิ้นนี้สร้างความไม่พอใจให้แก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ถึงขั้นทำการประท้วง มาลโรซ์ปกป้องเสรีภาพในการสร้างสรรค์ของศิลปินด้วยการชี้แจงผ่านทางหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นว่า

“ถ้าเพื่อเราเลือกศิลปินคนไหนแล้ว ก็ต้องยอมให้เขาใช้เสรีภาพในการสร้างสรรค์ให้เต็มที่”

(Lorsqu'on aborde l'oeuvre d'artiste ; il faut d'abord respecter sa liberté)²²

ข. ด้านภาพยนตร์

นับแต่ปี 1962 มาลโรซ์ดำเนินการให้ออกกฎหมายให้ทุนสนับสนุนนักสร้างภาพยนตร์ที่เสนอโครงการสร้างภาพยนตร์ที่มีคุณภาพด้านศิลปะและความคิดและไม่มีลักษณะที่กระตุ้นขั้วยูเรอียงทางเพศและ

²¹ สุนทรพจน์เหล่านี้ต่อมารวมพิมพ์ในหนังสือ *Oraisons funèbres*, Paris : Gallimard, 1971

²² *Presse locale de Grenoble*, 18 février 1968. อ้างตาม Bernard Anthonioz : “Le Pari de la création contemporaine” dans André Malraux ministre... *Op.cit*, p. 41

ความรุนแรง รวมทั้งเสนอให้ลดภาษีภาพยนตร์ด้วย อย่างไรก็ตามมาลโรซ์มักถูกโจมตีจากนักสร้างภาพยนตร์ นักเขียนและศิลปินหัวก้าวหน้าที่ไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของการสร้างสรรค์ศิลปะแนวใหม่ รวมทั้งภาพยนตร์แนวใหม่ในช่วงทศวรรษ 1960 เช่น กลุ่มคลื่นลูกใหม่ (La Nouvelle Vague)²³ และในขณะเดียวกันเขาก็ถูกโจมตีจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า ใช้งบประมาณสนับสนุนการสร้างภาพยนตร์ที่เข้าใจยาก ไม่สร้างความบันเทิงเท่าที่ควร ไม่ทำเงิน และไม่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ²⁴

ค. ด้านการละคร

มาลโรซ์และทีมงานสนับสนุนการละครอย่างเห็นได้ชัด โดยเพิ่มเงินช่วยเหลือแก่คณะละครทั้งในปารีสและในภูมิภาคทั้งที่อยู่ในสังกัดหน่วยงานของรัฐและทั้งที่เป็นคณะละครเอกชน สำหรับปารีสรัฐให้เงินสนับสนุน Théâtre national de Paris หรือ TNP ซึ่ง ฌอง วิลาร์ (Jean Vilar) เป็นผู้อำนวยการ ตั้ง Odéon เป็นโรงละครแห่งชาติ แล้วเชิญ ฌอง หลุยส์ บาร์โรท์ (Jean-Louis Barrault) มาเป็นผู้อำนวยการ ในปี 1959 มีการแสดงละครของ Claudel เรื่อง “Tête d’Or” โดยมี ฌอง-หลุยส์ บาร์โรท์เป็นผู้กำกับ จิตรกรรมสด ออกแบบฉาก และบุแลซ (Pierre Boulez) ประพันธ์ดนตรี ในวันเปิดการแสดงรอบปฐมทัศน์ มาลโรซ์เชิญประธานาธิบดีเดอโกลมาเป็นประธานในพิธีเปิดและร่วมชมการแสดง สำหรับละครส่วนภูมิภาคนั้น มาลโรซ์ให้เงินสนับสนุนทั้งคณะละครถาวรที่มีอยู่เดิมและที่เกิดใหม่อีก 9 คณะ และสนับสนุนการตั้งกองทุนสำหรับคณะละครเอกชนเมื่อปี 1964 ด้วย

อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่า โครงการของมาลโรซ์มักถูกคัดค้านจากนักการเมืองแนวอนุรักษนิยมในสภาผู้แทนราษฎรอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในเดือนตุลาคม 1966 มีการตั้งกระทู้ซักฟอกมาลโรซ์ว่า เหตุใดกระทรวงวัฒนธรรมจึงให้ทุนสนับสนุนละครเรื่อง “Les Paravents” (ฉากกั้น)²⁵ และให้แสดงที่โรงละครแห่งชาติ ทั้งๆ ที่ละครเรื่องนี้มีลักษณะก้าวร้าว ซ้ำยังโจมตีนโยบายเรื่องการทหารของฝรั่งเศส มาลโรซ์ผู้ซึ่งยึดมั่นในเรื่องการให้เสรีภาพแก่ศิลปินเต็มที่ ได้ตอบข้อกล่าวหาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีใจความตอนหนึ่งว่า

“ท่านสุภาพบุรุษและสุภาพสตรีทั้งหลาย งานที่สร้างสรรค์อย่างเสรีนั้นบางทีก็ไม่ค่อย ‘สะอาด’ เท่าไรนัก แต่ถึงจะไม่ค่อยสะอาดสักเท่าไรก็เถอะ ก่อนจะโยนมันทิ้งไปก็ควรจะได้เหลียวดูอีกสักครั้ง เพราะเราได้มอบหมายให้เขาทำเรื่องนี้ขึ้นมาแล้ว ทั้งๆ ที่พวกท่านไม่ค่อยพอใจ ก็เหมือนกับที่เราชอบโคลง”หมาหน้า” ของโบลแตร์ในช่วงท้าย ไม่ใช่ช่วงที่พรรณนาถึงฉากหน้านั้นแหละ”²⁶

²³ ดู Claude Mollard. *Le 5e Pouvoir: La Culture et l’Etat de Malraux à Lang*. Paris : Armand Colin, 1999, pp. 31-33

²⁴ ดู Philippe Delpuech. *Op.cit.* pp. 67-68,81

²⁵ ผลงานประพันธ์ของ Jean Genet ผู้กำกับละครเรื่องนี้คือ Roger Blin

²⁶ Philippe Delpuech. *Op.cit.* p 95 : Réponse à divers orateurs critiquant la création des ”Paravents” de Jean Genet au Théâtre de France.(27 octobre 1966)

ง. ด้านคีตศิลป์ (คู่ต่อไปข้อ 4.6)

4.3 การออกกฎหมายเพื่อบูรณะและอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่สำคัญของฝรั่งเศส

มาลโรซ์ไม่ได้สนับสนุนเฉพาะการสร้างสรรคงานศิลปะชิ้นใหม่เท่านั้น หากแต่สนใจเรื่องมรดกวัฒนธรรมอย่างจริงจังและลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่สนองตอบภารกิจหลักของกระทรวงวัฒนธรรมในด้านการนำมรดกวัฒนธรรมของชาติออกไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง มีการออกกฎหมายในช่วงปี ค.ศ. 1962-1966 และ 1968-1970 เพื่อบูรณะอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่สำคัญของประเทศฝรั่งเศสทั้งที่ถูกระเบิดทำลายระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และที่เก่าชำรุดทรุดโทรมให้กลับมามีสง่าราศีจนเป็นที่ภาคภูมิใจของชาวฝรั่งเศส และประทับใจนักท่องเที่ยวต่างชาติ สถานที่ที่ได้จัดการทำนุบำรุงเป็นการใหญ่ในครั้งนี้ได้แก่ พิพิธภัณฑวัตถุพิพิธภัณฑ์สถาน Les Invalides พระราชวังแวร์ซายส์ พระราชวังแวร์ซแซน ปราสาทชอมบอร์ค มหาวิหารแห่งปารีส มหาวิหารแห่งแองส์ และสตราสบูร์ก ตลอดจนสตูดิโอเก่าของศิลปินในย่านมงต์มาร์ตร์ เช่น Le Bateau-Lavoir, La Ruche และ La Cité fleurie ฯลฯ ก็จัดการอนุรักษ์ไว้ด้วย นอกจากนี้ยังดำเนินการขจัดทำความสะอาดด้านหน้าของอาคารสถาปัตยกรรมสำคัญๆ ให้ขาวสะอาดงดงามด้วย ในปี 1962 มีการออก “กฎหมายมาลโรซ์” (Loi Malraux) ขยายการอนุรักษ์ให้ครอบคลุมถึงอาณาบริเวณโดยรอบที่ล้อมรอบโบราณสถาน โดยให้ฝ่ายผังเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติด้วย นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1968 ก็ได้งบประมาณซ่อมแซมอาคารสถานที่สำคัญทั่วประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาค แคว้น เมือง และตำบลอีกประมาณ 100 แห่ง

4.4 การจัดทำทะเบียนโบราณสถานและแหล่งศิลปวัฒนธรรมทั่วประเทศ

ในปี 1964 มาลโรซ์ได้มอบหมายให้อ็องเดร ชาสเทล (André Chastel) ศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์ศิลปะที่ Collège de France เป็นประธานคณะกรรมการจัดทำทะเบียนโบราณสถานและแหล่งศิลปวัฒนธรรมของฝรั่งเศส คณะกรรมการได้เลือกแคว้นที่มีบุคลากรและเครื่องมือพร้อมมากที่สุดก่อน ได้แก่ แคว้นอัลซาส และเบรอตายู โดยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานซึ่งรวมทั้งผู้แทนจากฝ่ายจดหมายเหตุด้วย มีการค้นคว้าหาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ใช้หลักวิชาการและเครื่องมือสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพทำการสำรวจและจดบันทึก และเมื่อภารกิจเสร็จสิ้น ก็ได้จัดนิทรรศการแสดงผลการสำรวจโดยแสดงภาพถ่ายภาพถ่ายลายเส้น และชุดหนังสือที่พิมพ์รายชื่อแหล่งโบราณสถานที่ยังสำรวจไว้ทั้งหมด

ผู้ที่สนใจโคลง “หมาเนา” (Une Charogne) ของโบลแลร์บทนี้โปรดอ่าน *ชาร์ลส์ โบลแลร์ กวีและนักวิจารณ์ศิลปะของสดชื่น* ชัยประสาธน์ (มหาวิทยาลัยศิลปากร และศูนย์ความร่วมมือด้านภาษาฝรั่งเศส สำนักทูตวัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทยร่วมกันจัดพิมพ์, 2543) หน้า 149-150

มาลโรซ์มีส่วนทำให้นักวิชาการด้านโบราณคดีได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก โดยได้ตั้งคำถามของคุณในฐานะผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพ ซึ่งก่อนหน้านี้ นักโบราณคดีมักทำงานด้วยใจรักและไม่เคยได้รับค่าตอบแทนใดๆ

4.5 การพัฒนาความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับนานาชาติ

มาลโรซ์ได้รับความไว้วางใจจากประธานาธิบดีเดอโกลเป็นอย่างมาก²⁷ เขาได้รับมอบหมายให้เป็นผู้แทนของประธานาธิบดีไปติดต่อเจรจาและแสดงสุนทรพจน์ในประเทศต่างๆ ทั้งในทวีปอเมริกาใต้ ออฟริกา อเมริกา และเอเชีย เพื่อเผยแพร่บทบาทและจุดยืนของประเทศฝรั่งเศสต่อประชาคมโลก ทุกครั้งที่ปฏิบัติภารกิจนี้ มาลโรซ์จะถือโอกาสทำหน้าที่รัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมติดต่อเจรจาเพื่อหาทางนำผลงานศิลปะชิ้นเอกที่แสดงถึงอารยธรรมที่ยิ่งใหญ่ของประเทศเหล่านั้นมาแสดงที่ประเทศฝรั่งเศสด้วย เนื่องจากเขาได้รับความไว้วางใจเป็นอย่างมากจากประมุขและผู้รับผิดชอบด้านพิพิธภัณฑสถานของประเทศเหล่านั้น นิทรรศการศิลปะที่มาลโรซ์นำมาจัดขึ้นที่ปารีสจึงยิ่งใหญ่ โหฬาร ประกอบด้วยผลงานศิลปะชิ้นเยี่ยมอย่างที่ไม่เคยมีใครนำมาแสดง ประชาชนผู้รักศิลปะและนักวิชาการด้านศิลปะ นักหนังสือพิมพ์ ทั้งชาวฝรั่งเศส และชาวยุโรปจึงพากันมาชมนิทรรศการอย่างล้นหลาม

นิทรรศการระดับโลกที่ยิ่งใหญ่ โหฬาร (les grandes expositions mondiales) ที่มาลโรซ์จัดแสดงที่ปารีสในช่วงที่เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม ได้แก่

- 1960 Trésors d'art de l'Inde ศิลปะอินเดียช่วงศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกัลราช จนถึงศตวรรษที่ 14
- 1961 7000 ans d'art iranien ศิลปะเปอร์เซียช่วง 7 พันปีจากยุคก่อนประวัติศาสตร์ถึงปัจจุบัน
- 1962 De Gyokudo à Tessai จิตรกรรมญี่ปุ่นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ถึง 19
- 1963 Chefs d'oeuvres de l'art mexicain ผลงานศิลปะชิ้นเอกของเม็กซิโก ยุคก่อนคลาสสิก, ศิลปะสเปนและโบราณคดี, ศิลปะพื้นบ้าน และศิลปะร่วมสมัย
- 1967 Le Trésor de Toutank-Amon ศิลปะอียิปต์ : ผลงานชิ้นเอกจากหลุมฝังศพของฟาโรห์
- 1967 L'art russe des Scythes à nos jours ศิลปะรัสเซียจากยุคชาวไซซึจนถึงปัจจุบัน

นิทรรศการศิลปะระดับโลกเหล่านี้ มีลักษณะเด่นโดยรวม ซึ่งสรุปได้พอสังเขปดังนี้ คือ

1) ผลงานศิลปะที่นำมาจัดแสดงเป็นผลงานชิ้นเอกที่คัดสรรมาเป็นพิเศษ ซึ่งเจ้าของไม่เคยอนุญาตให้ใครนำออกนอกประเทศมาก่อน แต่เพราะมาลโรซ์และทีมงาน (รวมทั้งนักวิจัย นักวิชาการด้านโบราณคดี และผู้เชี่ยวชาญฝรั่งเศสที่ทำการศึกษาค้นคว้าอยู่ในประเทศนั้นๆ) ช่วยกันติดต่อเจรจา จึงทำให้ได้ผลงานชิ้นเยี่ยมๆ มาแสดงที่ปารีสเป็นอันมาก นอกจากนี้กระทรวงวัฒนธรรมยังได้รับความร่วมมือจากสมาคม

²⁷ ในหนังสือเรื่อง *Mémoire d'espoir*, tome 1 p.285 เดอโกล ยกย่องมาลโรซ์ว่าเป็น “มิตรอัจฉริยะ”(ami génial) ผู้กอบกู้ด้วย “ญาณพินิจอันกระฉ่างและเฉียบไว” สามารถช่วยขจัดปัญหาที่คลุมเครือได้เสมอ

กิจกรรมด้านศิลปะแห่งฝรั่งเศส (L'Association Française d'Action Artistique หรือ AFAA) ซึ่งสังกัดกระทรวงต่างประเทศในด้านการให้ยืมเงินทุนสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายในการเตรียมงานเพื่อการจัดงานนิทรรศการ จนทำให้นิทรรศการมีความยิ่งใหญ่มหัศจรรย์ยิ่ง

2) นิทรรศการนานาชาติที่จัดขึ้นที่มหานครปารีสทั้ง 7 ครั้งนี้ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากทุกฝ่าย นับตั้งแต่ประมุขของประเทศ (เช่น ประธานาธิบดีเนห์รู แห่งอินเดีย พระเจ้าซาร์แห่งอิหร่าน ซึ่งมาเป็นประธานในพิธีเปิดร่วมกับประธานาธิบดีเดอโกล) ไปจนถึงนักวิชาการ นักหนังสือพิมพ์ประชาชนชาวฝรั่งเศสทั้งในปารีสและภูมิภาค ตลอดจนชาวต่างชาติ มีผลทำให้ผู้เข้าชมในนิทรรศการแต่ละครั้งมีมากกว่า 1 ล้านคน ซึ่งทำลายสถิติที่เคยมีมา ทำให้มีรายได้จากการเก็บค่าเข้าชมสูงมาก และได้รับการกล่าวขวัญถึงจากนักวิจารณ์และนักหนังสือพิมพ์อย่างท่วมท้น

เนื่องจากมาโลว์ประทับใจที่ทางการอียิปต์ไว้วางใจให้ผลงานชิ้นเอกจากหลุมฝังศพฟาโรห์มาแสดงเป็นกรณีพิเศษ และเขาก็เคยแสดงสุนทรพจน์ที่ UNESCO เมื่อปี 1960 รณรงค์ให้นานาชาติช่วยกันรักษาโบราณสถานแห่ง Nubie ซึ่งถือเป็นมรดกโลกที่สำคัญ ทางฝรั่งเศสจึงได้มอบรายได้ค่าเข้าชมนิทรรศการศิลปะอียิปต์เข้ากองทุนพิทักษ์โบราณสถาน Abou Simbel ซึ่งได้รับผลกระทบจากการสร้างเขื่อนอัสวานเป็นกรณีพิเศษเช่นกัน

3) เห็นได้ชัดว่าการจัดนิทรรศการนานาชาติที่ปารีส เป็นการตอบสนองภารกิจหลักของกระทรวงวัฒนธรรมในการเผยแพร่ผลงานสำคัญของมนุษยชาติเพื่อให้ชาวฝรั่งเศสจำนวนมากที่สุดรวมทั้งชาวโลกก็ได้มีโอกาสชื่นชม “อัจฉริยภาพอันลึกล้ำของชนชาติต่างๆ” นอกจากนี้ ยังทำให้มหานครปารีสได้เรียกย่องว่าเป็นเมืองหลวงของประเทศที่มีบทบาทสูงในด้านศิลปวัฒนธรรมซึ่งก็นับได้ว่าสอดคล้องกับนโยบายของประธานาธิบดีเดอโกล ที่มุ่งหวังให้ประเทศฝรั่งเศสกลับมามีบทบาทสำคัญในระดับนานาชาติอีกครั้งหนึ่ง

นิทรรศการศิลปะฝรั่งเศสในต่างประเทศ

มาโลว์ให้ความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนานาชาติด้วย เขาส่งผลงานศิลปะของฝรั่งเศสไปแสดงในต่างประเทศหลายครั้ง ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะกรณีการส่งผลงานศิลปะชิ้นเยี่ยมที่ชาวฝรั่งเศสหวงแหนมาก 2 ชิ้น คือ ภาพจิตรกรรมโมนาลิซ่า (La Joconde) และรูปประติมากรรมวินัสแห่งไมโล (Venus de Milo) ไปแสดงที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ในปี 1962 และ 1964

เมื่อมาโลว์ตอบตกลงแก่สหรัฐอเมริกา และต่อมาแก่ประเทศญี่ปุ่นที่ขอยืมภาพโมนาลิซ่า และรูปวินัสแห่งไมโลไปแสดงนั้น ภัณฑารักษ์และผู้เชี่ยวชาญที่พิพิธภัณฑ์ลูฟร์พยายามคัดค้านอย่างสุดกำลัง ด้วยเกรงว่าจะเกิดการกระทบกระเทือนเสียหายและเกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องความปลอดภัย นอกจากนี้สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรก็ตั้งกระทู้คัดค้าน แต่มาโลว์ก็ไม่ยอมเปลี่ยนใจ เขาพยายามชี้แจงให้สภาฯเห็นความสำคัญในการส่งงานศิลปะชิ้นเอกไปแสดงยังต่างประเทศ ในสุนทรพจน์ที่แถลงต่อสภาฯ เมื่อ 7 พฤศจิกายน 1964 มาโลว์กล่าวว่า

“อาจเป็นการนำโมโหที่ส่งประติมากรรมวินัสแห่งไมโลไปโตเกียว แต่ถ้าเราคิดว่าการที่นักกีฬาของเราได้เหรียญทองจากกีฬาโอลิมปิกเป็นการนำชื่อเสียงให้แก่ประเทศ การส่งผลงานศิลปะชิ้นเอกนี้ไปญี่ปุ่นเป็นเวลา 4 เดือน ก็น่าจะถือว่าเราได้เหรียญเพชรที่เดียว เพราะจะมีคนญี่ปุ่นถึง 4 ล้านคนมาชมขงประเทศฝรั่งเศสที่ตั้งไว้หลังประติมากรรมชิ้นนี้”²⁸

การจัดแสดงภาพจิตรกรรมโมนาลิซ่าอันเลื่องชื่อที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ณ พิพิธภัณฑ์ National Gallery ที่วอชิงตัน และพิพิธภัณฑ์ Metropolitan ที่นิวยอร์ก ในเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 1963 และการจัดแสดงภาพประติมากรรมวินัสแห่งไมโล ที่ประเทศญี่ปุ่น ณ พิพิธภัณฑ์ในโตเกียวและเกียวโต ระหว่างเมษายนถึงกรกฎาคม 1964 ซึ่งมาลโรซ์เดินทางไปร่วมในพิธีเปิดพร้อมกับประมุขของทั้งสองประเทศนั้น นอกจากจะเป็นการกระชับสัมพันธ์ไมตรีระหว่างฝรั่งเศสกับสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นแล้วยังเห็นได้ว่า งานศิลปะชิ้นสำคัญจากฝรั่งเศสนั้น ได้รับความสนใจจากมหาชนนานาชาติเป็นอย่างมาก จำนวนผู้เข้าชมนิทรรศการที่อเมริกาสูงถึง 1 ล้าน 7 แสนคน และที่ญี่ปุ่นประมาณ 1 ล้าน 8 แสนคน ทำให้ชื่อเสียงของประเทศฝรั่งเศสขจรขยายเป็นที่กล่าวขวัญถึงด้วยความชื่นชมว่าเป็นประเทศฝรั่งเศสใจกว้างเรื่องศิลปะและเป็นประเทศผู้นำด้านศิลปวัฒนธรรม นับได้ว่าเป็นความสำเร็จอย่างสูงของมาลโรซ์และกระทรวงวัฒนธรรม

กล่าวโดยสรุป กิจกรรมการจัดนิทรรศการแสดงอารยธรรมในอดีตที่ยิ่งใหญ่ของต่างชาติในประเทศฝรั่งเศส และการส่งผลงานศิลปะชิ้นเอกของฝรั่งเศสไปแสดงในต่างประเทศนั้น เป็นการปฏิบัติการหลักของกระทรวงวัฒนธรรม ตามแนวคิดและนโยบายวัฒนธรรมของมาลโรซ์ ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของประธานาธิบดีเดอโกล ที่มุ่งฟื้นฟูประเทศฝรั่งเศสให้กลับมามีบทบาทเป็นผู้นำในระดับโลกอีกครั้งหนึ่งด้วย

4.6 การสร้างนโยบายด้านศิลปศิลป์²⁹

น่าสังเกตว่ามาลโรซ์และทีมงานทุ่มเทเวลาและความสนใจให้แก่เรื่องบ้านวัฒนธรรมและกิจกรรมวัฒนธรรมในด้านทัศนศิลป์ ละคร การบูรณะอนุรักษโบราณสถาน ฯลฯ มากจนไม่มีเวลาเอาใจใส่เรื่องศิลปศิลป์มากนัก จนกระทั่งเกิดวิกฤตการณ์ด้านนี้อย่างชัดเจน ในช่วงทศวรรษ 1960 ซึ่งมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ผู้คนหันไปฟังแผ่นเสียง วิทยู และคูโทรทัศน์กันมาก ทำให้วงดนตรี Orchestra ต้องค่อยๆ ปิดตัวไปที่ละวงๆ ในช่วงปี 1962-1963 ขณะที่ประเทศเยอรมนีมีออร์เคสตราถึง 88 วง ฝรั่งเศส มีเพียงวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ (ORTF) วงของโรงอุปรากรแห่งปารีสและวงออร์เคสตราแห่งสตราสบูร์กในต่างจังหวัดอีก 1 วงเท่านั้นที่มีงานแสดงตลอดปี วงอื่นนอกนั้นก็มิแต่่งานเป็นช่วงๆ และระหว่างที่ไม่มีงานนักดนตรีก็ต้องหาเลี้ยงชีพด้วยการขับรถแท็กซี่บ้าง รับซักรีดเสื้อผ้าบ้าง ในที่สุดนักดนตรีที่ตกงานก็พากัน

²⁸ *Journal Officiel*. 8 novembre 1963, p. 4991

²⁹ Marcel Landowski. “La création d’une politique musicale en France”. Dans *André Malraux ministre...* pp. 115-121

ประท้วง เขียนภาพเป็นรูปเทวดาปีกหักมีเลือดไหลหยดลงมา ได้ภาพมีลายเซ็นของผู้ร้องเรียนนับพันๆ ชื่อ ลองคอฟสกี (Marcel Landowski) ซึ่งเพิ่งได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าฝ่ายคีตศิลป์ในขณะนั้น จึงเสนอปัญหานี้ ให้อธิบดีบิอาสินีพิจารณา บิอาสินีจึงการแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาชุดหนึ่งเพื่อพิจารณาเรื่องนโยบาย คีตศิลป์อย่างจริงจัง ในปี ค.ศ.1966

คณะกรรมการวางแผนคีตศิลป์แห่งชาติ ซึ่งมีแบร์นาร์ด (Antoine Bernard) เป็นประธานและ ลองคอฟสกีเป็นหนึ่งในคณะกรรมการ ได้ร่วมกันร่างแผนพัฒนาคีตศิลป์ในฝรั่งเศสขึ้น โดยมุ่งเสริมสร้าง คุณภาพของนักดนตรีและวงดนตรี ทั้งในปารีสและภูมิภาค ตลอดจนเน้นการเผยแพร่ให้กว้างขวางทั่วถึงใน ทุกภาค มีการเสนอตั้ง Conservatoire ที่มีคุณภาพในทุกภาค ให้แต่ละภาคตั้งผู้แทนที่มีอำนาจเต็มในด้าน การคีตศิลป์ โดยสามารถตั้งผู้แทนแคว้นได้ มีการตั้งผู้ประสานงานระหว่างผู้แทนภาค ผู้แทนแคว้น กับผู้มี อำนาจตัดสินใจในท้องถิ่น ทำให้สามารถดำเนินงานได้โดยไม่ต้องรอการตัดสินใจของรัฐมนตรีกระทรวง วัฒนธรรม

เมื่อได้รับงบประมาณ ลองคอฟสกีซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการด้านดนตรีในปี 1966³⁰ ได้ตั้งวง Orchestre de Paris ซึ่งประกอบด้วยนักดนตรีฝีมือเยี่ยม เพราะได้เชิญ Charles Munch มาเป็นวาทยกร เมื่อ วงออกแสดงครั้งแรกในปี 1967 ที่ปารีส ณ salle Pleyel ปรากฏว่าได้รับความสำเร็จอย่างสูง และต่อมาเมื่อ ได้รับเชิญไปแสดงที่นิวยอร์กก็ได้รับคำชมจาก Karajan วาทยกรชื่อดังชาวเยอรมันซึ่งได้ไปร่วมฟังในคืน นั้นด้วย

นอกจากนั้น มีการตั้งวงออเคสตราระดับชาติและระดับภาคขึ้นอีก รวม 20 วง ซึ่งมีฝีมือขนาดนำไป แสดงแข่งกับวงนานาชาติได้

ในส่วนที่เกี่ยวกับอุปรากร เรซง (Francis Raison) ซึ่งเป็นอธิบดีกรมละคร ดนตรี อุปรากรและบ้าน วัฒนธรรม (แทนบิอาสินีที่เพิ่งลาออกไป) ได้เสนอแต่งตั้งบุคคลที่มีชื่อเสียง 3 คน คือ วิลาร์ (Vilar) เบจาร์ท์ (Béjart) และบูแลซ (Boulez) มาเป็นผู้อำนวยการร่วมของโรงอุปรากรแห่งปารีส แต่พอเกิดเหตุการณ์เดือน พฤษภาคม 1968 ทั้ง 3 คนก็ลาออก เรซงจึงแต่งตั้งให้ลองคอฟสกีทำหน้าที่รับผิดชอบทั้งเรื่องดนตรี

³⁰ มาลโรซ์ได้ตัดสินใจเลือกลองคอฟสกีเป็นผู้อำนวยการด้านดนตรีตามคำแนะนำของคณะกรรมการวางแผนดนตรี แห่งชาติ มีผลทำให้บิอาสินี (อธิบดีกรมละคร ดนตรี อุปรากร และบ้านวัฒนธรรม) และปิงง (อธิบดีกรมอักษรศาสตร์และ ศิลปะ) ซึ่งเสนอชื่อบูแลซตัดสินใจลาออกทั้งคู่ต่างๆที่ร่วมงานกับมาลโรซ์อย่างแข็งขันมาเป็นเวลานาน กรณีลองคอฟสกี และบูแลซ (L’Affaire Landowski-Boulez) เป็นข่าวฮือฮาในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่พักใหญ่ เรื่องนี้มาลโรซ์ถูกโจมตีจากฝ่าย ซ้ายมาก อย่างไรก็ตามในการสัมมนาว่าด้วยผลงานช่วง 10 ปีของกระทรวงวัฒนธรรมในยุคที่มาลโรซ์เป็นรัฐมนตรี ซึ่ง DEP จัดขึ้นเมื่อปี 1989 ริโกด์ (Jacques Rigaud) อดีตผู้อำนวยการสำนักเลขานุการของรัฐมนตรีจอร์จส์ ดูอาเมล (Georges Duhamel) ซึ่งต่อมาเป็นประธานสมาคมสุนัวยุวัฒนธรรมและเป็นผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับวัฒนธรรมหลายเล่ม ได้ตั้งข้อสังเกต ว่า ลองคอฟสกีเหมาะสมที่จะได้รับเลือกเป็นผู้อำนวยการด้านดนตรีเพราะมีความสามารถด้านการบริหารโดยใช้นโยบาย ที่มีลักษณะยืดหยุ่นหลากหลาย ไม่มุ่งให้มีแนวโน้มเพียงแนวเดียว ส่วนบูแลซเมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการ IRCAM แห่งศูนย์ปอม皮ดูก็ดำเนินนโยบายดนตรีอีกแบบหนึ่ง ซึ่งช่วยให้วงดนตรีของฝรั่งเศสสมบูรณ์มากขึ้น Jacques Rigaud. Débats dans André Malraux ministre... Op. cit. p. 122

อุปรากร และนาฏศิลป์ ซึ่งต่อมาในปี 1969 ลองคอฟสกีก็เสนอแผนแม่บท 10 ปี เพื่อจัดโครงสร้างทางดนตรี ในประเทศฝรั่งเศสใหม่ แต่กว่าแผนแม่บทสำคัญนี้จะได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้ก็ต้องรอถึงปี ค.ศ.1971 อันเป็นยุคที่ดูอาเมล (Georges Duhamel) เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม

สรุป : ความสำเร็จและความล้มเหลวของอ็องเดร มาลโรซ์

เมื่อพิจารณาบทบาทและผลงานโดยรวมของอ็องเดร มาลโรซ์ ในช่วง 10 ปีที่เขาดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมคนแรกของประเทศฝรั่งเศส (ค.ศ. 1959-1969) เห็นได้ว่ามาลโรซ์มีความเด่น ในแง่ที่เป็นนักคิดผู้มีทัศนะที่ลุ่มลึกกว้างไกล มีลีลาโวหารคมคายสมเป็นนักประพันธ์มากกว่าจะเป็นนัก บริหารหรือนักการเมือง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมาลโรซ์ชอบทำงานที่มีลักษณะบุกเบิกริเริ่มมากกว่างานธุรการ ด้านเอกสารหรืองานจำเจ และก็ได้ต้องการเป็นนักการเมืองอาชีพด้วย ที่ยอมรับเป็นรัฐมนตรีก็เพราะ ศรัทธาในตัวประธานาธิบดีเดอโกล ผู้เป็นทั้งนักคิดและนักปฏิบัติที่มุ่งมั่นจะทำให้ประเทศฝรั่งเศสกลับฟื้น คืนสภาพเป็นประเทศผู้นำระดับโลกอีกครั้งหนึ่งหลังจากบอบช้ำเพราะสงครามโลกครั้งที่ 2 เห็นได้ว่า นโยบายของมาลโรซ์ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตยเพื่อให้ประชาชนจำนวนมากทั้งในเมืองหลวง และต่างจังหวัด ได้มีโอกาสเข้าถึงผลงานศิลปะและวัฒนธรรมอย่างเสมอภาค และมุ่งหวังให้ประเทศฝรั่งเศส เป็นผู้นำด้านวัฒนธรรมระดับนานาชาตินั้นสอดคล้องกับอุดมการณ์ของเดอโกล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ แนวคิดที่มาลโรซ์ได้เสนอไว้ในงานเขียนเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมก่อนหน้านี้ที่ว่า ศิลปะและวัฒนธรรมให้ ความหมายแก่ชีวิต และแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ผู้สร้างซึ่งแม้ว่าตัวจะตายไปแล้วแต่ผลงาน สร้างสรรค์ก็ยังคงอยู่และสามารถสื่อสารกับคนรุ่นหลังได้ ทั้งยังเป็นพื้นฐานให้สร้างศิลปกรรมสมัยใหม่อีก ด้วย กระทรวงวัฒนธรรมของมาลโรซ์จึงมุ่งปฏิบัติภารกิจในอันที่จะสนับสนุนทั้งศิลปกรรมสำคัญทั้งใน อดีตและทั้งการสร้างสรรคในปัจจุบัน สนับสนุนการเข้าถึงทั้งมรดกวัฒนธรรมของฝรั่งเศสและของ มนุษยชาติ นอกจากนั้นมาลโรซ์ยังมุ่งให้คนส่วนมากรักวัฒนธรรม ต้องการให้วัฒนธรรมหล่อหลอมคนใน สังคมเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยต่อต้านอิทธิพลชั่วร้ายอันเกิดจาก “อุตสาหกรรมผลิตความฝันสำเร็จรูป” เช่น ภาพยนตร์และโทรทัศน์ให้ได้

กิจกรรมวัฒนธรรมในช่วง 10 ปีที่มาลโรซ์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมนั้นเห็นได้ ว่าเป็นไปตามนโยบายดังกล่าว นับตั้งแต่การก่อตั้งบ้านวัฒนธรรม การสนับสนุนศิลปะร่วมสมัย การออก กฎหมายบูรณะอนุรักษ์โบราณสถาน การจัดทำทะเบียนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และศิลปะ ไป จนถึงการสนับสนุนความร่วมมือด้านวัฒนธรรมระดับนานาชาติ เช่น การจัดนิทรรศการนานาชาติใน ฝรั่งเศสและการส่งงานศิลปะชิ้นสำคัญของฝรั่งเศสไปแสดงในต่างประเทศ ฯลฯ ซึ่งทำให้ชื่อเสียงของ ประเทศ ฝรั่งเศสโด่งดังเป็นที่สนใจของประเทศต่างๆ

แม้จะมีผู้เห็นว่ามาลโรซ์ประสบความสำเร็จล้มเหลวอยู่บ้าง เช่น โคลด มอลลาร์ด³¹ ซึ่งว่ามาลโรซ์มีแนวคิดเพื่อฝันไม่คิดดิน หรือ ฌอง ลากูตูร์³² กับจากส์ ริโด้³³ ตั้งข้อสังเกตว่ามาลโรซ์มีจุดอ่อนด้านการบริหาร ไม่พยายามหาทางที่จะทำให้ได้งบประมาณด้านวัฒนธรรมตามที่ตั้งเป้าไว้ ทั้งพลาดโอกาสสำคัญที่ไม่รวบเอาเรื่องการศึกษามวลชนและโศกทัศน์อุปกรณ์สำคัญของยุคสมัยคือโทรทัศน์มาไว้ในกระทรวงวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสองก็ยอมรับว่ามาลโรซ์ประสบความสำเร็จในแง่ที่มีแรงบันดาลใจสูงและได้ทำนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่แปลกใหม่ไว้มาก ส่วนชาร์ลส์-หลุยส์ ฟูลงนั้น ชื่นชมมาลโรซ์ในแง่ที่เป็นรัฐมนตรีที่มีบทบาทสูงทั้งในด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมฝรั่งเศสต่อชาวโลก และด้านการแนะนำให้ชาวฝรั่งเศสได้รู้จักวัฒนธรรมของเพื่อนร่วมโลก³⁴ นอกจากนี้ ออกุสต์แต็ง ฌิราร์ด ประธานคณะกรรมการบันทึกประวัติศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรม ยังได้เขียนแสดงความเห็นไว้ในวาระครบรอบ 40 ปีของกระทรวงว่า มาลโรซ์มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล จึงสามารถประสบความสำเร็จในการบุกเบิกก่อตั้งนโยบายวัฒนธรรมที่ใช้เป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาต่อไปได้ และรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมของฝรั่งเศสคนต่อๆ มา (15-16 คน) ก็ได้ใช้เป็นหลักสำหรับสืบสานพัฒนางานด้านวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ก็ยังมีหลายประเทศที่ยอมรับเอานโยบายของมาลโรซ์มาเป็นแนวทางพัฒนางานวัฒนธรรมของประเทศตนด้วย³⁵

การศึกษายาเสพติดและผลงานของอ็องเดร มาลโรซ์ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมคนแรกของประเทศฝรั่งเศส (ค.ศ. 1959-1969) ทำให้เกิดความมั่นใจว่าวัฒนธรรมมีความหมายทั้งกว้างและลึก แสดงถึง “ศักดิ์ศรีของมนุษยชาติที่สั่งสมสืบทอดจากอดีตมาสู่เรา” และช่วยให้ตระหนักถึงความสำคัญของนโยบายวัฒนธรรมที่มุ่งเน้นให้ประชาชนจำนวนมาก สามารถเข้าถึงงานศิลปะที่มีคุณค่าสูง (ทั้งของชาติตนและของชาติอื่น) นโยบายวัฒนธรรมของมาลโรซ์นั้น นอกจากจะมุ่งอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในอดีตแล้ว ยังสนับสนุนการสร้างสรรคศิลปะร่วมสมัย ช่วยให้ศิลปินได้รับสวัสดิการพอที่จะดำรงชีวิตและทำงานสรรคได้อย่างอิสระ รวมทั้งวางนโยบายให้รัฐตั้งงบประมาณซื้อผลงานของศิลปิน และที่สำคัญคือมุ่งส่งเสริมให้มีการเผยแพร่และแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมของฝรั่งเศสกับนานาชาติอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ มาลโรซ์ยังมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในฐานะนักพูด ผู้กล่าวสุนทรพจน์ที่มีทั้งสาระและความน่าประทับใจยิ่งกว่ารัฐมนตรีคนอื่นอีกด้วย³⁶

การศึกษายาเสพติดและผลงานของอ็องเดร มาลโรซ์ในช่วงที่เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมของฝรั่งเศส ทำให้ได้พบข้อสังเกตอีกประการหนึ่งว่า นโยบายและกิจกรรมด้านวัฒนธรรมของประเทศจะ

³¹ ดู Claude Molland. *Le 5e Pouvoir: La Culture et l'Etat de Malraux à Lang*. Paris : Armand Colin, 1999, p. 118

³² Jean Lacouture. *Malraux une vie dans le siècle*. Paris : Editions du Seuil, 1976, p. 390-391

³³ Jacques Rigaud. *L'Exception culturelle: Culture et pouvoirs sous la Ve République*. Paris : Grasset, 1995

³⁴ Charles-Louis Foulon. “Ministre du rayonnement culturel 1946-1996” *L'Espoir* n^o111, Avril 1997 (“Charles De Gaulle-André Malraux”), p. 19

³⁵ Augustin Girard. *Lettre d'information pour fêter les 40 ans de la création du Ministère de la Culture* : “1959, La naissance d'une politique de la culture” (Bimensuel numéro 41/ 20 janvier 1999)

³⁶ François de Saint-Cheron. *Malraux*. Paris : Ministère des Affaires étrangères-ADPF, 1996, p. 70

ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อเมื่อผู้มีอำนาจทางการเมืองสนับสนุนอย่างจริงจัง ดังเช่นในกรณีของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเห็นได้ว่าเมื่อนำประเทศสนับสนุนเรื่องวัฒนธรรมและได้รัฐมนตรีที่มีความสามารถสูง นโยบายและกิจการด้านวัฒนธรรมของประเทศฝรั่งเศสจึงเจริญก้าวหน้าถึงขั้นเป็นที่ยอมรับนับถือจากนานาประเทศได้ อย่างไรก็ตามการศึกษาความร่วมมือระหว่างประธานาธิบดีเดอโกลกับมาลโรซ์เท่าที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วนี้ อาจไม่เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นภาพรวมของนโยบายวัฒนธรรมของฝรั่งเศส ดังนั้นจึงน่าที่จะศึกษาพัฒนาการของนโยบายดังกล่าวสืบเนื่องมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันด้วย อีกกรณีหนึ่งที่น่าสนใจคือ ความสัมพันธ์ระหว่างระหว่างประธานาธิบดีฟรองซัวส์ มิตแตร์รองด์ (François Mitterrand) กับ Jack Lang ผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมเป็นเวลา 10 ปี แม้จะไม่ต่อเนื่องกัน โดยตลอดเหมือนมาลโรซ์ก็ตาม³⁷

กรณีศึกษาเกี่ยวกับนโยบายวัฒนธรรมของประเทศฝรั่งเศส น่าที่จะเอื้ออำนวยให้เราเกิดความคิดเปรียบเทียบ ประยุกต์ หรือพัฒนาสร้างสรรค์นโยบายวัฒนธรรมที่เหมาะสมกับประเทศของเราได้

³⁷ Jack Lang ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีวัฒนธรรมของฝรั่งเศสระหว่างปี ค.ศ. 1981-1986, 1988 และ 1991-1993

หมายเหตุ ในปี 1991 มีการรวมการสื่อสารเข้ากับกระทรวงวัฒนธรรม และในปี 1992-1993 จาก ลองก์ได้รับแต่งตั้งให้เป็นทั้งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรม

ภาคผนวก

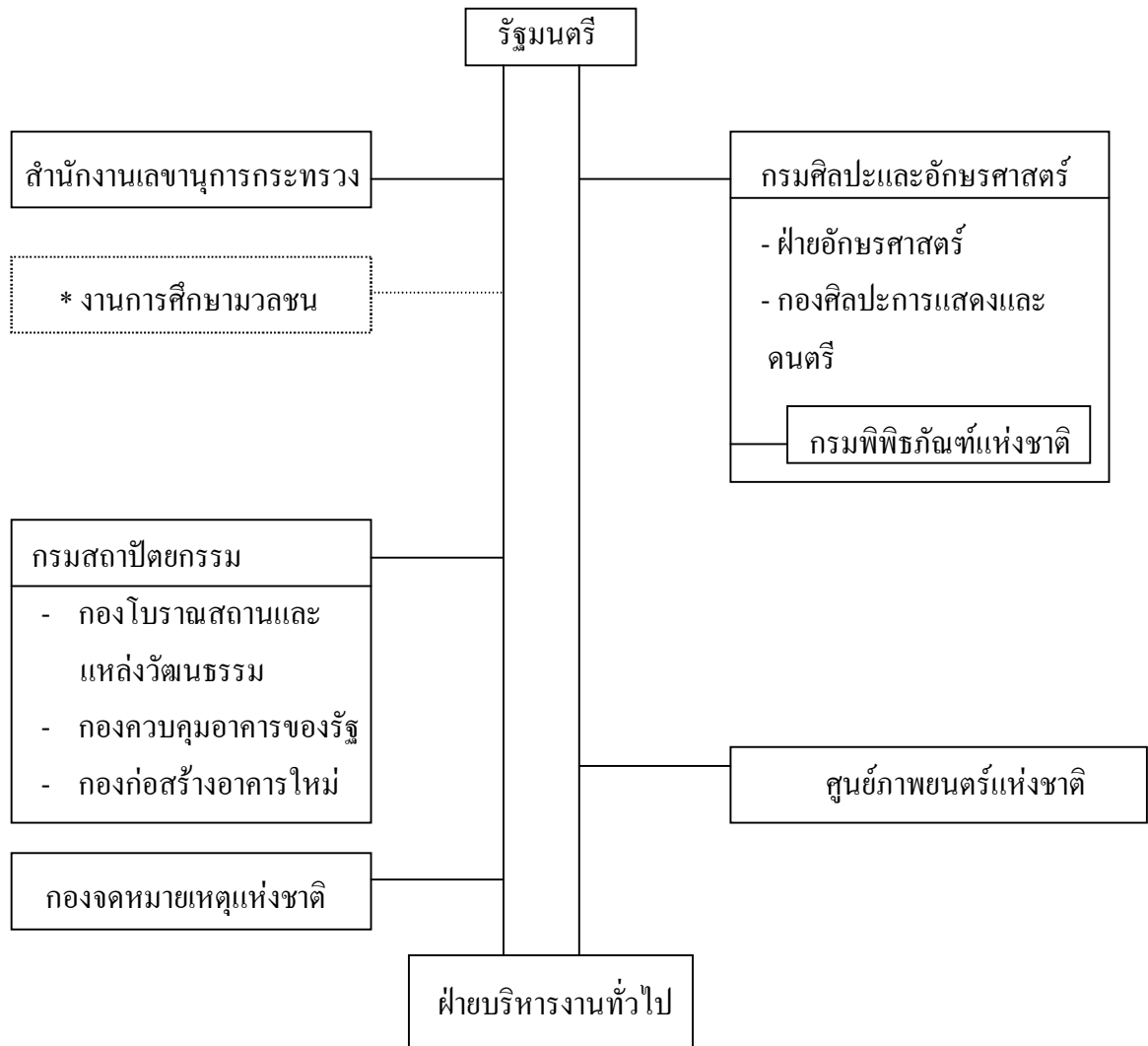
แผนภูมิกระทรวงวัฒนธรรม

Sources :

André Malraux ministre : Les Affaires culturelles au temps d'André Malraux 1959-1969, Paris : La Documentation française, 1996, p. 456,

Geneviève Poujol : *La création du ministère des affaires culturelles 1959-1969*. Paris : Ministère de la Culture, 1993, p.95.

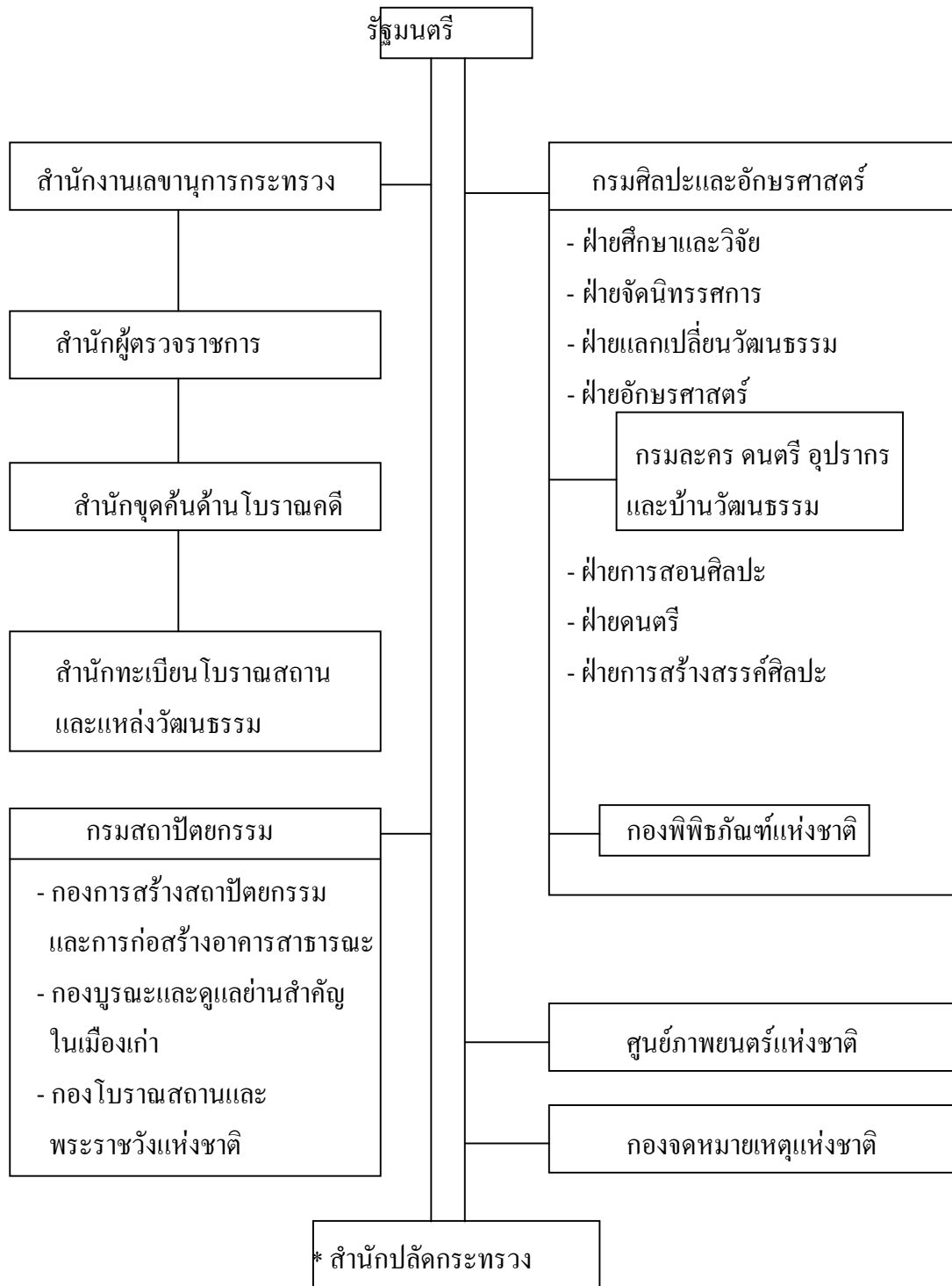
กระทรวงวัฒนธรรมฝรั่งเศส 1959 (พ.ศ. 2502)

* ต่อมาโอนไปอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงวัฒนธรรมฝรั่งเศส 1969 (พ.ศ. 2512)

* คู่มืองานระดับภูมิภาคอีก 3 หน่วย คือ คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งภูมิภาค ตั้งขึ้นเมื่อ 1963 คณะที่ปรึกษาด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะแห่งภูมิภาค (1966) และคณะผู้อำนวยการด้านกิจกรรมวัฒนธรรมทั่วไป (1969)